

”OTTAISIKO SOIHDUN VAI LÄHTISIKÖ KULKEMAAN PIMEÄSSÄ”

Lausunta viittomakielisen yhteisön kieli-identiteetin ilmentäjänä Kuurojen
valtakunnallisten kulttuuripäivien 50-vuotisessa historiassa

Kasvatustieteen
pro gradu -tutkielma
Maija Koivisto
Kevät 2010
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

ABSTRACT

Koivisto, M. 2010. ”Ottaisiko soihdun vai lähtisikö kulkemaan pimeässä.” Recitation as representation of sign language community’s language identity in the 50 year history of Finnish Deaf Culture Days. The University of Jyväskylä. Department of Teacher Education. Master’s thesis of Education, 65 p.

The purpose of this research was to examine how Finnish Deaf Culture Days have been reflecting changes in the identity of sign language community in the period 1956–2006.

A qualitative research method was used in this research. The principal material was collected from the mass media of sign language community, the Finnish deaf papers *Kuurojen Lehti* and *Kuurojen Viesti*. Other material included various Deaf Culture Days related minutes and leaflets. These were analyzed through data-driven content analysis. The research used Paddy Ladd’s theory of post-colonialism in Deaf culture and Stuart Hall’s concepts of cultural identity. Through the research was seen that Finnish Deaf Culture Days were going through process of post-colonialism that can be separate into four different periods. On the basis of the research material these periods were named as follows: 1) The reign of Finnish Language (1956–1969), 2) Period of Visualism (1970–1978), 3) Period of “Actual” sign language (1979–1996) and 4) Period of Sign languagehood (1997–). These periods can also be seen reflecting the post-colonialism process of sign language community as a whole.

Keywords: Deaf Culture, cultural identity, post-colonialism, sign language poetry, Finnish Deaf Culture Days, content analysis.

TIIVISTELMÄ

Koivisto, M. ”Ottaisiko soihdun vai lähtisikö kulkemaan pimeässä” – Lausunta viittomakielisen yhteisön kieli-identiteetin ilmentäjänä Kuurojen valtakunnallisten kulttuuripäivien 50-vuotisessa historiassa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, 65 s.

Tämän tutkimuksen tarkoitus oli tarkastella, miten Kuurojen valtakunnalliset kulttuuripäivät heijastivat viittomakielisen yhteisön identiteetin muutoksia kulttuuripäivien aikakaudella 1956–2006.

Tutkimuksessa käytettiin laadullista tutkimusmenetelmää. Pääasiallinen aineisto kerättiin viittomakielisen yhteisön joukkotiedotusvälineistä, Kuurojen Lehestä ja Kuurojen Viestistä. Muita aineistoja olivat kulttuuripäiviin liittyvät pöytäkirjat ja muut tietolehtiset. Tutkimusaineistoa analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Tutkimuksessa hyödynnettiin Paddy Laddin teoriaa jälkikolonialismista kuurojen kulttuurissa ja Stuart Hallin kulttuuri-identiteetin käsitteistöä. Tutkimuksessa havaittiin, että kulttuuripäivillä käytiin läpi jälkikolonialista prosessia, joka voidaan erotella neljälle eri ajanjaksolle. Tutkimusaineiston pohjalta aikakaudet on nimetty teemoittain seuraavasti: 1) Suomen kielen valtakausi (1956–1969), 2) Visuaalisuuden aikakausi (1970–1978), 3) Varsinaisen viittomakielen aikakausi (1979–1996) ja 4) Viittomakielisyyden aikakausi (1997–). Aikakausien voidaan katsoa kuvastavan myös viittomakielisen yhteisön jälkikolonialistisessa prosessissa havaittavia jaksoja.

Avainsanat: kuurojen kulttuuri, kulttuuri-identiteetti, jälkikolonialismi, viittomakielinen runous, kuurojen valtakunnalliset kulttuuripäivät, sisällönanalyysi

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 SUOMEN VIITTOMAKIELISEN YHTEISÖN SYNTY JA VAIHEET	8
3 KOLONIALISMI JA VIITTOMAKIELINEN YHTEISÖ	13
4 KUUROJEN VALTAKUNNALLISET KULTTUURIPÄIVÄT	16
4.1 Viittomakielisen kulttuuritoiminnan synnystä Nuorten kulttuuripäivien perustamiseen	16
4.2 Kulttuuripäivät kuurojenyhteisön voimannäytteenä	19
4.3 Kuurojen valtakunnalliset kulttuuripäivät tutkimuskohteena	21
4.4 Viittomakielinen runous	23
5 TUTKIMUSMETODI JA TUTKIMUSAINEISTO	26
6 LAUSUNTAKILPAILUT 1956–2006 KUUROJEN KIELELLISEN IDENTITEETIN ILMENTÄJINÄ	29
6.1 Neljä aikakautta	29
6.2 Suomen kielen valtakausi (1956–1969)	29
6.2.1 Lausunta kulttuurin ja viittomakielen edistäjänä	31
6.2.2 A- ja B-luokan runonlausujat	34
6.3 Visuaalisuuden aikakausi (1970–1978)	35
6.3.1 Visuaalinen näytelmä	37
6.3.2 Visuaalinen kerronta	39
6.3.3 Visuaalisuus viittomakielisyyden merkitsijänä	40
6.4 Varsinaisen viittomakielen aikakausi (1979–1996)	43
6.4.1 Kuurotietoisuus ja varsinainen viittomakieli	43
6.4.2 Kiista esityskielestä	45
6.5 Viittomakielisyyden aikakausi (1997–)	49
7 POHDINTA	54
8 LOPUKSI	56
LÄHTEET	57
LIITEET	62

1 JOHDANTO

Viittomakielinen runo voi muuttaa maailmaa. – Dorothy Miles

Suomalaisen, viittomakieltä käyttävän kuurojenyhteisön jäsenet ovat esiintyneet ja kilpailleet Kuurojen valtakunnallisten kulttuuripäivien eri sarjoissa jo 50 vuoden ajan. Laatiessani draamakasvatuksen proseminaarityötäni (2007) kulttuuripäivien kilpailusarjojen historiasta hain vastausta siihen, mitä tarkoittaa ”viittomakielinen esityskulttuuri”. Tutkielman tulokset olivat kuitenkin yllättäviä, ja työtä taustoittaessani nousi myös esiin sellaisia, minulle uusia käsitteitä, joihin en aineistostani kuitenkaan löytänyt tarkennusta.

Etsiessäni seminaarityössäni *viittomakieliselle kulttuurille ominaisinta esityslajia* Kuurojen kulttuuripäivien esityshistorioita tutkimalla minut yllätti se, että kautta aikain suosituin esityslaji on ollut nimenomaan lausunta, joka jo terminä viittaa pikemminkin oraaliseen kuin käsillä tuotettavaan kielenmuotoon. Tutkielmaa tehdessäni tutustuin myös – siitä huolimatta, että olen varttunut viittomakielisenä kuurona viittomakielisessä kulttuurissa – sellaisiin minulle tuntemattomiin käsitteisiin kuten *visuaalinen näytelmä*, *visuaalinen kerronta*, *varsinainen viittomakieli*, joiden merkityssisältöihin en kuitenkaan löytänyt suoraa vastausta.

Pyrkiessäni etsimään sisältöjä näille käsitteille olen analysoinut kuurojen yhteisön kahden äänenkannattajan, Kuurojen Lehden sekä vuosina 1953–1981 toimitetun Kuurojen Viestin, lehtiartikkeleita sekä Kuurojen Liiton kulttuuritoimikunnan ja kulttuuripäivien järjestelytoimikunnan pöytäkirjoja. Jälkimmäisiä ei ole kuitenkaan systemaattisesti arkistoitu, minkä vuoksi en voi käyttää niitä pääasiallisena tutkimusaineistoni. Lehtiaineistoista löytyy arvioita Kulttuuripäivillä nähdystä esityksistä sekä tapahtumalle projisoiduista yhteisöllisistä tavoitteista. Aineistoissa on myös toimittajien tapahtumakuvauksia, kulttuuritoimikunnan ilmoitusasioita ja mielipidekirjoituksia, jotka ovat lähtöisin merkittävien viittomakielisten

kulttuurivaikuttajien kynistä. Heistä mainittakoon Jarmo Narmala¹, Raija Nieminen², Sirpa Kostiainen³, Liisa Kauppinen⁴, Kaisu Korhonen⁵ ja Soile Hämäläinen⁶.

Seminaarityöni aineistoista löytyi viitteitä siitä, ettei kulttuuripäivien esityksissä viittomakielisten itsensä tuottamaa viittomakieltä aina ymmärretty tai arvostettu. Tämän seikan täytyi puolestaan heijastaa niitä ilmiöitä, jotka olivat vaikuttamassa viittomakielisen yhteisön sisäiseen, kieleen liittyvään arvomaailmaan ja viittomakieliseen identiteettiin. Tämän ajatusrakennelman pohjalta otin tutkimustehtäväkseni pro gradu -työssäni sen, miten Kuurojen kulttuuripäivät 50-vuotisen olemassaolonsa aikana ovat heijastaneet viittomakielisen yhteisön identiteettiä. Tämän ohella tutkin Kuurojen kulttuuripäivien 50-vuotisen historian aikana esiin nousseita, viittomakielistä esittävää kulttuuria koskevia määritelmiä ja kulttuurisia käsitteellistymiä.

Varsinaisina tutkimuskysymyksinäni ovat tässä pro gradu -työssäni seuraavat seikat:

1. Millaisin käsittein on Kuurojen kulttuuripäivillä määritelty viittomakielisiksi luokiteltuja esityksiä?
2. Millä tavoin viittomakielisiin esityksiin liitetyt käsitteet heijastavat kuurojen viittomakielisten kielellistä ja kulttuurista identiteettiä?
3. Onko viittomakieltä käyttävien kielellisen identiteetin muutosprosessi nähtävissä Kuurojen kulttuuripäiviin liittyvässä keskustelussa?

1 Narmala oli Kuurojen Liiton hallituksen jäsen lähes yhtäjaksoisesti vuosien 1956 ja 1985 välisenä aikana. Hänet tunnettiin suurena mielipidevaikuttajana, omaperäisenä ja aikaansa edellä olevana ajattelijana. (Salmi & Laakso, 2005, 286.)

2 Nieminen (1937–2004) toimi Kulttuurikeskuksen johtaja 1987–1993 ja oli Kuurojen Maailmanliiton kulttuuri- ja taidekomission puheenjohtaja 1987–1991.

3 Kostiainen on ollut mukana muun muussa pohjoismaista yhtenäistä viittomakieltä edistävässä toimikunnassa (Salmi & Laakso, 2005, 318).

4 Kauppinen, Kuurojen liiton toiminnanjohtaja 1976–2006 ja Kuurojen maailmaliiton presidentti 1991–1999.

5 Korhonen, oli Kuurojen Liiton hallituksessa 1973–1999 ja valittiin Liiton puheenjohtajaksi ensimmäisenä kuurona ja naisena vuonna 1992.

6 Hämäläinen oli viittomakielien toimikunnan jäsen 1960 -luvulla.

On toki esitettävä epäily siihen, kuvastavatko Kuurojen Lehden ja Kuurojen Viestin kirjoitukset koko yhteisöä vaiko vain sen kirjoittavaa eliittiä. Käydäänhän merkittävin keskustelu viittomakielisten parissa kuitenkin viittomalla, siis ”oraalisesti” eikä kirjallisesti. Lehtien artikkelit ovat kuitenkin sanallistaneet yhden suomalaisen kuurojen yhteisön tärkeimmistä kollektiivisista kulttuurisista ilmentymistä ja antaneet siellä syntyneille käsitteille kielellisen muodon (vaikkakin suomeksi).

Viidenkymmenen vuoden ajan vietettyihin Kuurojen valtakunnallisiin kulttuuripäiviin ei aiemmin ole suunnattu akateemista tutkimusta, vaikkakin aihetta sivutaan muun muussa Salmen & Laakson (2005) Suomen viittomakielisten historiaa käsittelevässä teoksessa *Maahan lämpimään*. Tämän tutkimuksen tulkintoja viittomakieliseen yhteisöön kohdistuvista muutoksista voidaan kuitenkin hyödyntää myös kulttuuripäivien kehityksen ja kehityksen tarkastelussa.

Tässä sisällönanalyysiin tukeutuvassa tutkielmassani olen hyödyntänyt myös Marjaana Jurvaisen (2002) pro gradu -tutkielman *Diskurssianalyttinen tutkimus kuurojen ryhmän käyttämistä muutosstrategioista ryhmänsä aseman parantamiseksi* lähtökohtia. Jurvainen tarkastelee työssään kuurojen yhteisön identiteetin muodostumista vammaisidentiteetin kautta kielellisen vähemmistön oikeuksia vaativaksi tietoisuudeksi. Toinen on Heidi Koiviston (2006) opinnäytetyö *Kirkkaita ihanteita, kultatietä – Kuurojen yhteisön johtajien aktiivisuus viittomakielisessä kulttuuritoiminnassa*, jonka tulkinnan mukaan monet nykypäivän viittomakielisen yhteisön ”johtohenkilöistä” ovat olleet oman aikansa kulttuurivaikuttajia. Sadan vuoden takaisista henkilöistä mainittakoon C. O. Malm, Fritz Hirn ja Albert Tallroth ja viimeisten vuosikymmenien ajalta Jarmo Narmala, Raija Nieminen, Kaisu Korhonen, Liisa Kauppinen sekä Markku Jokinen.

2 SUOMEN VIITTOMAKIELISEN YHTEISÖN SYNTY JA VAIHEET

Viittomakieltä ensimmäisenä kielenään käyttävä kieliyhteisö on Suomessa melko nuori, noin 150-vuotias. Suomalaisen viittomakielisen yhteisön katsotaan saaneen alkunsa 1800-luvun keskivaiheella, kun ruotsalaisessa kuurojenkoulussa viittomakielellä oppinsa saaneen ja sen maahamme tuonut Carl Oscar Malm perusti Porvooseen Suomen ensimmäisen kuurojen koulun.

Monista C. O. Malmin oppilaista, ja heidän edelleen opettajiksi ryhtyneistä kuurojen oppilaista tuli Suomen viittomakielisen yhteisön tärkeitä vaikuttajia. Heistä tunnetuimmat ovat Malmin ensimmäinen oppilas Fritz (David F.) Hirn (1834–1919), joka seurasi Malmin opetustyötä Malmin kuoltua, ja kolmannen sukupolven viittoja, Hirnin oppilas Albert Tallroth (1871–1899).

Fritz Hirn oli perustamassa Turkuun ensimmäistä kuurojen yhdistystä vuonna 1886 (Salmi & Laakso, 2005, 59–60; Wallvik, 2000, 47; 2001, 228–229). Tämän jälkeen muita yhdistyksiä alettiin perustaa ympäri Suomea, muun muussa Helsinkiin vuonna 1895, Vaasaan 1897 ja Tampereelle 1898. Fritz ja Albert Tallroth olivat mukana perustamassa monia niistä. (Salmi & Laakso, 2005, 72–75.) Tältä pohjalta perustettiin edelleen Suomen Kuuromykkäin Liitto vuonna 1905. Kuurojenyhdistyksiä on usein sanottu viittomakielisten kuurojen toiseksi kodiksi.

Carl Oscar Malm kuvasi Suomessa käytettyä viittomakieltä jo 1800-luvun puolessavälissä. Jo vuonna 1852 hän kirjoitti artikkelin *Kuuromykistä, heidän sielullisesta tilasta, kielestään ja opettamistavastaan* Helsingfors Tidningariin. (Malm, 1913 [1852], 64; alkuperäinen suomennos) Maria ja Fritz Hirn olivat myös oman viittomakielensä tutkijoita. He tekivät yhdessä Suomen ensimmäisen, valokuvin varustetun viittomakielen sanakirjan. Kolmikielisestä (viittomakieli-ruotsi-suomi) sanakirjasta valmistui kolme osaa, joissa on 344 valokuvaa viittomista. *De dövstummas åtbördspråk i Finland – Kuuromykkäin viittomakieli Suomessa I – III*. (Hirn, 1910; 1911; 1916.) Nykynäkökulmasta sanakirja on hyvin edistysellinen, koska hakujärjestelmä on myös viittomakieliselle helppokäyttöinen: sen sisältämät viittomat

luokiteltiin aihepiireittäin, minkä vuoksi niiden löytämiseksi ei tarvittu välttämättä kirjoitetun ruotsin tuntemusta (Salmi & Laakso, 2005, 314–315).

Viittomakielisen yhteisön alkuvaiheet olivat eräänlaista kulta-aikaa: lukuisia kuurojenyhdistyksiä perustettiin ja sittemmin myös Kuurojen Liitto v. 1905, kaikki kuurojen itsensä toteuttamana. Kuuroja henkilöitä toimi opettajina kuurojenkouluissa, kuuroja toimi taiteen alalla, yhteisön sisällä kulttuuritoiminta kukoisti (ks. s. 16–17), viittomakieltä osattiin arvostaa. Viittomakielien luontevaa asemaa arjessa kuvastaa hyvin kuurojenopettajan Lorenz Eklundin tyttären Elman (myöh. Ignatius) kertomus siitä, että heidän perheessään puhekieltä käytettiin vain keittiön puolella apuväen kanssa, kun taas viittomakieli tuntui ”ihmisen varsinaiselta kieleltä” (Salmi & Laakso 2005, 55).

Sen jälkeen, kun Malm oli perustanut viittomakielisen koulunsa, kieli oli ehtinyt saada vankan jalansijan Suomessa, mihin kului ainoastaan neljä vuosikymmentä. 1800-luvun loppuun mennessä Malmin viittomamuodon kanssa oli päässyt kosketuksiin ehkä noin tuhat kuuroa (Rainò, 2004, 25), mutta pian kaikki muuttui, kun oralismi tuli Suomeen 1800-luvun loppupuolella. Oralismi oli alkujaan saksalainen kuurojenopetusmetodi, eli puhemetodi, joka korostaa puheen merkitystä kuuroille ja jonka mukaan kuuroja opetetaan puheen avulla. Mutta oralismi on kuitenkin laajempi aatehistoriallinen ilmiö, ennen kaikkea kuuroutta koskeva käsitys, joka ei tunnusta viittomakielien merkitystä kuurojen elämässä. (Salmi & Laakso 2005, 28.) Oralismiin siirtymisen jälkeen viittomakielestä ei enää keskusteltu eikä sitä tutkittu vuosikymmeniin, lukuun ottamatta Hirnin postuumisti ilmestyneitä viittomakielien vihkosia, joihin Malmin käyttämää kielenmuotoa oli tallennettu (Hirn, 1910, 1911, 1912).

Rotuhygieniaan⁷ pohjautunut oralismi on kuurojenopetuksen suuntaus, joka painotti (ja painottaa yhä) puhumisen ja huulitalukemisen tärkeyttä. Puhemenetelmien kannattajien

⁷ Rotuhygienian suuntauksena yritettiin hävittää kaikenlaisia sairauksia, kuten kuuroutta. Keinoina käytettiin kaikenlaista, mitä voidaan nyt nähdä rikkomuksena ihmisoikeuksia vastaan, esimerkiksi viittomakielien käytön kieltäminen ja avioliittoeste. Syntymäkuurot eivät voineet mennä naimisiin keskenään, avioliittolupausta saatiin kiertoteitse, jos syntymäkuuro nainen suostui sterilisaatioon. Näin pyrittiin estämään kuuroja synnyttämästä kuuroja lapsia. Avioliittoeste poistettiin laista vasta vuonna 1969. (Salmi & Laakso, 2005, 200–209.)

mielestä ajattelu ja henkinen kehitys voivat tapahtua ainoastaan puhekielen kautta. Viittomakieltä ei ollut tarpeen käyttää, sillä sen nähtiin olevan alkukantainen kieli ja sen käytön ajateltiin hidastavan puheen oppimista ja näin olleen myös ajattelun kehittymistä. (Salmi & Laakso 2005, 144–146.) Suomessa kuurojenkouluissa alettiin käyttää puhemetodia viimeistään vuodesta 1892 lähtien. Kuurot opettajat irtisanottiin vähitellen viroista. Yksi heistä oli Fritz Hirn, joka ehti opettaa kuuroja jo 32 vuotta. (Wallvik, 2001, 130.)

Oralistinen opetuskäytäntö oli Suomen kuurojenkouluissa vallitseva 1800-luvun loppupuolelta noin 1970-luvulle asti. Viittomakielen käyttö kiellettiin koulussa, jossa tärkein oppiaine oli artikulaatio-opetus, jota saattoi olla jopa 20 tuntia viikossa. (Salmi & Laakso 2005, 170.) Viitotuissa perimäkertomuksissa toistuvat kertomukset, joissa viittomakielen käytöstä tunneilla rangaistiin karttakepillä kädelle lyömisellä. Tästäkin huolimatta viittomakieli säilyi, sillä pienemmät oppilaat oppivat salaa viittomakielen isommilta oppilailta välitunneilla ja asuntoloissa (Salmi & Laakso 2005). Jotkut oppilaat omaksuivat oralistisen ajattelutavan eivätkä viittoneet muiden tavoin. He painottivat puhumisen etulyöntiasemaa kommunikaatiossa, vaikka muun muassa kuuleva kuurojenpappi Huugo Nyberg toi mielipidekirjoituksessaan Suomen aistivillisten lehdessä (1909, 73–74) esiin senkin seikan, että puhumaan oppineiden ääniä pidettiin usein vastenmielisinä kuulevien mielestä (Rainò, 2004, 38–39).

Oralismo aiheutti sen, että kuulevien valtaapitävien katsottiin ymmärtävän paremmin, millaiset kuuroihin kohdistuvat toimenpiteet olisivat heille eduksi. Myöhemmin Kuurojen Liittokin⁸ siirtyi kannattamaan puhemenetelmää. (Salmi & Laakso 2005, 116.) Oralistisen opetuksen myötä oppilaat jaettiin viittoviin ja puhuviin, tai toisin sanoen kyvyttömiin ja kyvykkäisiin oppilaisiin. Puhumaan kyvyttömät siirrettiin omiin kouluihin, joissa opetuksessa käytettiin sormiaakkos- ja kirjoitusmenetelmiä. (Salmi & Laakso 2005, 165–167).

⁸ Tämä tapahtui viittomakieltä kannattavan Fritz Hirnin pojan, Kuurojen Liiton puheenjohtajan Julius Hirnin äkillisen kuoleman (1914) jälkeen. Hänen tilalle valittiin aistivilliskoulujen tarkastaja, Valter Forsius, jolloin liitossa viittomakielen vahva puolustaja vaihtui puhemenetelmän vankkaan kannattajaan. (Salmi & Laakso, 2005, 116.)

Oralismilla oli kauaskantoiset seuraukset. Puhemenetelmän käyttö ja siihen liittyvä vahva asennekasvatus hämmensi kuurojenkoulun oppilaiden suhtautumista viittomakieleen, kieltä alettiin hävetä eikä enää tahdottu viittoa julkisesti (Rainò, 2004, 38–39; Wallvik, 2000, 47).

Kun kouluista alkoi valmistautua puhemetelmällä opetettuja kuuroja, levisivät oralistiset näkemykset laajemmallekin kuurojenyhteisöön. Puhemetelmällä koulunsa käyneet arvostivat puhetaitoa muita enemmän. Toisaalta monet tutkimukset osoittivat myös sen, että kuurojen puhekielen taito oli heikko: oppivelvollisuuskoulun läpikäyneen keskivertokuuron sanavarasto vastasi alle 10-vuotiaan kuulevan, äidinkielenään suomea puhuvan tasoa (mm. Pimiä, 1986 & Takala, 1983) Syynä ajateltiin olevan psyykinen ja fyysinen vajavuus, jota on helpompi korjailla, jos koulualoituskäytössä varhennettaisiin. Oralistinen koulu- ja kielipolitiikka johti siihen, että puhekieli ja viittomakieli saivat suomalaisessa kuurojenyhteisöissä eri tehtävät. Viittomakielestä tuli selvemmin yhteisön sisäinen kieli – oralismi tosin aiheutti syvällisiä muutoksia viittomakielen rakenteisiin. (Salmi & Laakso, 2005, 182–183, 194–197.) Nämä seikat eivät voineet olla vaikuttamatta kuurojen yhteisön asenteisiin ja käsityksiin viittomakielestä ja samalla myös kuurojen käsitykseen omasta ihmisarvostaan.

Mullistava käänne tapahtui vasta, kun kielentutkijat alkoivat kiinnostua viittomakielestä. 1960-luvulla tutkijat, muun muassa yhdysvaltalainen William C. Stokoe ja hollantilainen B. Tervoort, osoittivat tutkimuksissaan tieteellisesti, että viittomakielet ovat itsenäisiä kieliä. Viittomakielen tutkimuksen lisääntyminen ja viittomakielen näkeminen tasavertaisena muitten kielten joukossa vaikutti suuresti viittomakieliseen yhteisöön. Tämä sysäsi puolestaan niin sanotun kuurotietoisuusliikkeen alkuun. Vuonna 1972 Black Power -liikkeen myötä syntynyt Deaf Pride -liike alkoi saada jalansijaa ja pyrki kohentamaan kuurojen ihmisten asemaa Yhdysvalloissa (Salmi & Laakso 2005, 303). Liikkeen etenemisen myötä 1970-luvun viittomakielen aseman paraneminen, kuulovammais-käsitteestä käydyt keskustelut ja

Kuurojen Liiton edunvalvontatyö sysäsivät Suomenkin mukaan keskusteluun kuurotietoisuudesta.⁹

Ensimmäistä kertaa käsitteen toi Pohjoismaissa esiin Tukholman yliopiston viittomakielen tutkija, kuuro Lars Åke Wikström esitelmöidessään aiheesta ”Kuurojen itsetunto” (Döv medvetenhet) Kuurojen pohjoismaisessa kulttuurifestivaalissa Tanskassa vuonna 1978. Hänen mukaansa kuurotietoinen ihminen ei häpeä kuurouttaan vaan on ylpeä sekä siitä että viittomakielestään. (Salmi & Laakso 2005, 303–305.) Suomessa keskustelun aloitti puolestaan Kuurojen Lehdessä aktiivisesti kirjoittanut ja Työkeskus Sampolan toiminnanjohtaja sekä viittomakielisen yhteisön yksi vahvimmista mielipidevaikuttajista, Jarmo Narmala. Hän vaatii kirjoituksissaan kuuroilta alentuvaisuuden hylkäämistä ja kuulevilta kuurojentyöntekijöiltä uhrimielestä luopumista. (Salmi & Laakso 2005, 287 & 302.)

Kuurotietoisuuden leviäminen ei tapahtunut kuitenkaan kivuttomasti. Se oli kahtalainen prosessi: kuurojen piti oppia vaatimaan yhteiskunnalta tasapuolista kohtelua mutta samalla kasvamaan yksilönä, jolla on ehjä minäkuva ja identiteetti. (Salmi & Laakso 2005, 303.)

⁹1970-luvun puolessa välissä Pohjoismaissa keskusteltiin termeistä kuuro, kuulovammainen ja näiden määritelmistä. Kuurot irtautuivat kuulovammainen-termistä etenkin viittomakielen perusteella. (Salmi & Laakso, 2005, 299–302).

3 KOLONIALISMI JA VIITTOMAKIELINEN YHTEISÖ

Kuuron englantilaisen antropologin Paddy Laddin mukaan viittomakielisen yhteisön kokemus oralismista voidaan myös tulkita kolonialistisen viitekehyksen kautta (Ladd, 2003). Laddin mukaan kolonialismi ilmenee viittomakielisessä yhteisössä kielellisenä ja hyvinvointikolonialismina, jossa toimintaperiaatteet ovat samat kuin alkuperäiskulttuurien rappioittamisessa ja korvaamisessa länsimaisella kulttuurilla (Ladd, 2003, 17 & 25). Kielellinen kolonialismi ilmenee valtion kuuroihin suuntaamissa rakenteissa eräänlaisen oralistisen kokonaisfilosofian muodossa, johon sisältyy sekä tieteen ja lääketieteen sekä koulutusjärjestelmän kautta vaikuttamista. Hyvinvointikolonialismi on verrannollinen lähetystyöhön, ja tämä toiminta tapahtuu taas organisoitujen järjestöjen muodossa (Ladd 2003, 141). Ladd väittää myös, että oralismin perimmäisenä päämääränä on ollut poistaa kuurot julkisista toimista sekä poliittiselta areenoilta (Ladd, 2003, 142).

Ideologisen ja kulttuurisen ylivallan muotoa, jossa vallassa olevat muokkaavat alistetussa asemassa olevien ryhmien ajattelua itselleen sopiviksi, voidaan myös käsitellä hegemonia-käsitteen avulla. Italialaisen teoretikon ja poliittisen aktivistin Antonio Gramscin (1971; 1988, Kuokkasen, 2007, 149 mukaan) mukaan hegemonialla tarkoitetaan niitä toimintatapoja, joilla saadaan alistettu ryhmä vakuuttuneeksi siitä, että valtaapitävien interressit ovat yhtenäisiä ja luonnollisia ja jolloin myös alistetut ryhmät alkavat vähitellen omaksua valtaapitävien rakenteita. Usein tämä tapahtuu tiedostamattomasti. Esimerkiksi nykysaamelaisten tietoisuus on valtaväestöjen muokkaamaa, ja monet saamelaiset ovat jopa sisäistäneet, usein alitajuisesti, koloniaaliset ja kolonisoivat asenteet ja arvot itsestään ja kulttuuristaan. Hegemonia vaikuttaa myös siihen, että ryhmän mukautumisen ja yhdenmukaisuuden paine on suuri. (Kuokkanen, 2007, 149–150.)

Paddy Ladd (2003, 181) on lähestynyt samaa ilmiötä elitismien kautta: elitismiä käytettiin Laddin mukaan oralistien propagandan instrumenttina, ja propaganda suunnattiin erityisesti huonokuuloisiin ja kuuroutuneisiin lapsiin, joita pidettiin erossa

kuurojen yhteisöstä. Heihin istutettiin usko muun muussa puhetaidon myötä saadusta paremmuudesta muihin kuuroihin verrattuna ja hegemonistinen eliitti-asenne siitä, mikä on *oikeanlaista* kommunikaatiota, mikä tuli esiin heidän toiminnassaan aikuisina muun kuurojenyhteisön parissa. (Ladd, 2003, 181.) Ladd vertaa tätä brittiläisen koloniaalisen hallinnon menestykseen Intiassa, joka kytkeytyi sotilaallisen pelon lisäksi siihen, että Intian koulutettu keskiluokkainen eliitti vakuutettiin siitä, että brittiläinen kulttuuri on intialaista sivistyneempää ja siten britit sopivat hallitsemaan (ks. myös Morton, 2007, 41).

Saamelaisten kolonialisoitumista tutkinut Rauna Kuokkanen (2007, 151–152) toteaa, että yksi tehokkaimmista apuvälineistä on ollut koululaitos ja sen harjoittama ”arvopesu”. Kun saamelaisten kiertokoulujärjestelmä lakkautettiin ja lapset pantiin asuntolaan kuukausiksi, he joutuvat oppimaan kielen, uuden ajattelutavan ja arvomaailman. Saamelaiset itse tehtiin ”näkymättömiksi” siinä koulujärjestelmässä, joka syrjäytti saamelaisten arvomaailman, tietomuodot, historian ja maailmankuvan. Tästä seuraa muun muassa se, etteivät saamelaislapset näe itseään osana koulujärjestelmää, mikä puolestaan heikentää heidän identiteettiään, kulttuuriaan ja omia tietomuotojaan. (Kuokkanen, 2007, 151–152.)

Viittomakielisten kohdalla kävi samalla tavoin: Oralismien vallitessa viittomakielen käyttö kiellettiin, kuurot opettajat erotettiin (etteivät he pääsisi kosketuksiin lasten kanssa) ja lapset eristettiin kuuroista aikuisista sisäoppilaitoksiin ja koulujen sisällä myös vanhemmista oppilaista. Kouluihin muodostettiin luokkia puhetaidon mukaan (joka samalla tulkittiin myös älykkyydeksi) (ks. s. 10). Viittomakielisten omat tietomuodot, oraalisesti tarinoimalla välitetty tieto alkoivat hävitä, ja samalla sukupolvien välinen yhteys katkesi. Oma historia hävisi kymmeniksi vuosiksi, sillä kieltämällä viittomakieli ja eristämällä kuurot opettajat opettavistaan ja koko kuurojenopetuksesta, saatiin kuurot vakuuttamaan siitä, ettei kuuroilla ole omaa historiaa (Ladd, 2003, 89).

Vaikka jälkikolonialismilla sananmukaisesti tarkoitetaan siirtomaakautta seurannutta aikaa, ei kolonialismi ole tästä huolimatta kokonaan purkautunut (Kuortti, 2007, 11). Yksi jälkikoloniaalisen tutkimussuuntauksen tärkeimmistä ajattelijoina, intialaisen Homi K. Babhan mukaan kolonialismi ei kuulu menneisyyteen, se vaikuttaa myös

nykypäivässä. Kolonialismi vaatii meitä myös yhä uudelleen tarkastelemaan ja muokkaamaan omia käsityksiämme kulttuurien välisistä suhteista. (Huddart 2007, 62.) Viittomakielisen yhteisönkin voidaan nähdä elävän nyt jälkikoloniaalista aikakautta. Tämä näkyy muun muussa identiteetin uudestaan rakentamisessa. Prosessia, joka pyrkii paljastamaan ja purkamaan kolonialistisen vallan eri muotoja, kutsutaan myös dekolonisaatioksi (Kuokkanen, 2007, 146). Laenuin (2000) mukaan kolonisaatio- ja dekolonisaatioprosessit koostuvat eri vaiheista, joista yksi on uhriuden ja menetyksen tunnistaminen ja sureminen. Laenuin mukaan ilman tätä vaihetta ei ole mahdollista siirtyä visioimaan tulevaisuutta ja analysoida nykytilannetta ja lopulta osallistua yhteisön kehittämiseen ja uudelleenrakentamiseen. (Kuokkanen, 2007, 148.)

Stuart Hallin (2003, 88–89) mukaan vastaavaa prosessia voitaisiin kutsua myös identiteetin käsitteelliseksi uudelleen rakentamiseksi. Kulttuurit muodostuvat nimittäin erilaisista merkitysten tuottamisen järjestelmistä, jotka luokittelevat maailman mielekkäästi. Merkitysjärjestelmät tai kulttuurit toimivat kuin kieli, ne antavat ihmiselle välineet ymmärtää maailmaa. Saman kielikoodin tai merkitysjärjestelmän käyttäminen maailman merkityskellistämässä tekee saman kielen puhujista yhteisen ”tulkintayhteisön” jäseniä.

Kieli, sanojen merkitys, ei ole yksilön muutettavissa, mutta kieli itse on jatkuvassa muutoksessa. Tämä tarkoittaa sitä, että kieli on jaettu, kollektiivinen sosiaalinen konstruktio, joskin kieltä voi käyttää yksilöllisesti ilmaistakseen, mitä yksilö haluaa kielellään tarkoittaa. Merkitysjärjestelmiä tai kulttuureita ei myöskään voi lyödä lukkoon. Millään ei ole vain yhtä merkitystä, ja merkitykset voivat saada uusia merkityksiä eri yhteyksissä. Kulttuurissa, samoin kuin kielessä, jokainen käyttö muuttaa tai suuntaa merkitystä uusilla tavoilla. Niinpä ajan kuluessa uudet merkitykset tai merkitysvivahteet vakiintuvat yleiseen kielenkäyttöön. Merkitykset liukuvat ja ovat aina avoimia tulkinnoille. – Kaikki eivät kuitenkaan koskaan täydellisesti ymmärrä sitä, mitä pyritään sanomaan eivätkä kaikki vivahteet tavoita muita. (Hall, 2003, 88–89.)

Tässä työssäni pyrin tavoittamaan ja tulkitsemaan Kuurojen kulttuuripäiviä kuvanneista teksteistä Hallin tarkoittamalla tavalla niissä kielellisen muodon saaneita uusia kielellisiä konstruktioita ja antamaan niille yhteisesti kuurojen parissa käsitettyjä merkityksiä, niin liukuvia kuin ne saattavat ollakin.

4 KUUROJEN VALTAKUNNALLISET KULTTUURIPÄIVÄT

4.1 Viittomakielisen kulttuuritoiminnan synnystä Nuorten kulttuuripäivien perustamiseen

Kuurojenyhdistyksillä on ollut erittäin tärkeä sija kuurojen elämässä. Ne ovat olleet olennaisia muun muassa viittomakielisen tiedonvälityksen ja yhteiskunnallisen edunvalvonnan kannalta. Yhdistyksissä on myös vaalittu omaa kulttuuria: ne ovat tarjonneet mahdollisuuden omakieliseen harrastustoimintaan ja sosiaaliseen kanssakäymiseen, johon muutoin valtakielisessä ympäristössä vietetyssä arjessa ei aina ole ollut mahdollisuuksia. (Wallvik, 2000, 58.)

Kuurojen yhdistysten toiminta on ollut laaja-alaista. Viittomakielisissä kerhoissa näyteltiin, tehtiin käsitöitä ja opiskeltiin. Suurien kaupunkien yhdistyksissä järjestettiin yhdistysiltojen ohella lukuisia juhlia, joihin valmistettiin monenlaista ohjelmaa, muun muassa näytelmiä, runonlausuntaa, taikatemppuja, kertomuksia ja esitelmiä. Etenkin esitelmillä oli tärkeä sija yhdistysten toiminnassa. Esitelmätilaisuudet olivatkin yhdistysten suosituimpia tapahtumia vuosikymmenten ajan. (Salmi & Laakso 2005, 88–90, 96–98.)

Tietoja näistä aktiviteeteista on jo kuurojenyhdistysten alkuajoilta. Viittomakielisen yhteisön viihdyttäjinä mainitaan usein yhdistysaktivistit Fritz Hirn ja Albert Tallroth. Fritz Hirniä pidettiin taitavana tarinankertojana ja viittojana, eritoten Runebergin runojen lausujana (Hirn, Wichmann, Sundberg & Stadius, 1913). Fritz Hirn lienee ollutkin tärkeä esikuva monille kuuroille, olihan hän suoraan Malmin jälkeisen sukupolven viittoja.

Albert Tallrothia pidetään kuurojen varsinaisen kulttuuritoiminnan perustajana ja viittomakielen taiteellisten ilmaisukeinojen kehittäjänä. Tallroth kirjoitti runoja julkaistaviksi Kuuromykkäinlehdessä ja esitti niitä ”kauniitten, plastillisten liikkeiden avulla viittomakielellä”. Tallrothin on mainittu esittäneen ensimmäistä kertaa tätä ”kuuromykkäin lauluksi” kutsuttua esityslajia Helsingin Kuurojen yhdistyksen kokouksessa vuonna 1898. Tallrothin muutettua Vaasaan perinnettä jatkoi Axel

Nordstedt (1866–1931), jolla samaten kerrotaan olleen kaunis viittomakieli. Hänen perustamansa viittomakuoro esitti *Maamme laulua* ensimmäisen kerran Helsingin Kuurojen yhdistyksessä vuonna 1898. (Nyther – Helsingfors, Tidskrift för dövstumma, 16/1898.)

Suomessa oli 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alkupuoliskolla joukko kuuroja taitelijoita, jotka opiskelivat taidetta keskeisissä taideoppilaitoksissa, kuten Ateneumissa sijaitsevassa taideteollisuuskeskuskoulussa. Yksi heistä oli edellä mainittu Albert Tallroth. Oralistisen opetusfilosofian vallitessa uusia kuvataitelijoita ei kuitenkaan enää moniin vuosikymmeniin ilmaantunut. (Juva, 2006, 48; Nieminen, 1985, 34.) Merkilläpantavaa on kuitenkin se, että näitä taiteen parissa toimineita kuuroja merkkihenkilöitä ei mainita esimerkiksi Kuurojen Liiton 50-vuotishistoriikissa (Kierimo, 1955), joka julkaistiin vain vuotta ennen ensimmäisiä nuorten kulttuuripäiviä. Historiikin toimitti kuuleva, myös kuurojenopettajana toiminut Urho Kierimo, joka oli Kuurojen Liiton puheenjohtajana vuodesta 1935 vuoteen 1961. Historiikissa mainittiin kuurojen historian keskeiset henkilöt Carl Oscar Malm, Fritz Hirn ja Albert Tallroth vain lyhyesti tuomatta esille heidän toimintaansa taiteen parissa, mikä nykyajan viittomakielisille kuuroille olisi varsin merkittävä tieto. Historiikissa sivuttiin tämän alan henkilöistä ainoastaan Axel Nordstedtia tämän muistokirjoituksessa: ”Erikoisesti hän harrasti kuurojen viittomalaulua esiintyen monissa juhlatilaisuuksissa kuurojen johtajana. Myös kuurojen urheilu- ja näytelmäharrastuksiin hän osallistui innolla”. (Kierimo, 1955, 63.)

Oralismien aikakausi ei siis ainoastaan heikentänyt viittomista, vaan sai kuurot häpeämään viittomakieltä, mikä ei puolestaan edistänyt viittomakielisen taiteen kehitystä. Parissakymmenessä vuodessa viittomakielinen perintö lähes tuhoutui. Viittomakielen säilyminen oli osaltaan kuurojenyhdistysten ansiota, joissa ylläpidettiin sisäoppilaitoksissa opittua kieltä. Yhdistystoiminnan laajentumisen myötä viittomakielenkin toiminta-ala laajeni, vaikkakin kieli säilyi vain yhteisön sisäisessä käytössä. (Salmi & Laakso 2005, 194.) Kuurojenyhdistysten yhteisenä toimintamuotona

olivat piirikokoukset, joita järjestettiin vuodesta 1912 alkaen.¹⁰ Näistä piirikokouksista kehittyivät puolestaan aikakaudelle tyypillistä esitelmä- ja valistustoimintaa heijastavat ”esitelmäpäivät”, joista ensimmäiset järjestettiin Tampereen piirikokouksessa alkusyksystä 1921. (Nieminen, 1985, 49–50; Salmi & Laakso 2005, 102–109.) Juuri esitelmäpäivät toimivat alkusysäyksenä kulttuuripäivien perustamiselle.

Ajatus kulttuuripäivistä oli lähtöisin muista vastaavanlaisista 1950-luvun kuulevien nuorisojärjestöjen toiminnoista. Kulttuuripäivillä haluttiin myös luoda yhteyksiä kuurojen nuortenkerhojen välille. Kuurojen yhdistyksissä ei ollut tapana kilpailla, lukuun ottamatta kuulevien johdolla pidettyjä ”lausuntokilpailuja” puheella, joita järjestettiin puhekoulun käyneille kuuroille 1920-luvulla (*Lausuntokilpailut*, *Kuuromykkäinlehti*, 8/1920). Joitakin mainintoja on myös muun muassa nuorten kerhoissa ja shakkikerhoissa järjestetyistä keskinäisistä kilpailuista, esim. runokirjoituskilpailusta vuonna 1947 (Nieminen, 1985, 37; Salmi & Laakso 2005, 372).

Ensimmäisenä ehdotuksen *henkisten* kilpailujen järjestämisestä teki Kuurojen Liiton vuosikokouksessa vuonna 1949 Vaasan kuurojenyhdistyksen edustaja Erkki Tuliniemi. Ehdotusta ei kannatettu, koska sen menestykseen ei uskottu. Myöhemmin Helsingin nuortenkerhon toveri-illassa vaajakoskelainen Inkeri Koskinen esitti saman ajatuksen, nimellä *nuorten kulttuuripäivät*. Asian vei eteenpäin Aura Ahlbäck, joka ehdotti vuosikokouksessa 1955 nuorten kulttuuripäivien järjestämistä joka kolmas vuosi ”edistämään nuorisotyötä ja kasvattamaan nuoria yhdistystoimintaan”. (Mäkelä, *Suomen Kuurojen Liiton nuorten kulttuuripäivät*, *Kuurojen Lehti*, 3/1956; Salmi & Laakso 2005, 372.) Ajatusta kannatettiin ja pian perustettiin kulttuuripäivätoimikunta, jossa jäseninä olivat Aura Ahlbäck, Kaisu Korhonen¹¹, Kauko Mäkelä ja Jarmo Narmala (Nieminen, 1985, 37; Salmi & Laakso 2005, 372).

¹⁰ Piirikokousten tarkoituksena oli vilkastuttaa yhdistysten toimintaa ja parantaa tiedonkulkua, liiton ja yhdistysten yhteydenpitoa sekä kannustaa osallistujia keskustelemaan kuuroihin liittyvistä asioista.

¹¹ Korhonen valittiin ensimmäisenä kuurona ja naisena Kuurojen liiton puheenjohtajaksi vuonna 1992, jossa hän toimi neljä vuotta. Korhonen on tunnettu myös kuurojen kulttuuripiirissä varsinkin ohjaajana. (Salmi & Laakso, 2005, 378).

Nuorten kulttuuripäivät järjestettiin ensimmäisen kerran Helsingin Kuurojen Yhdistyksen tiloissa 20.–21. lokakuuta vuonna 1956. Ohjelmassa oli viisi kilpailulajia: piirustus, lausunta, kertomus, esitelmä ja kansantanhu. Ikärajaa yksittäislajeissa oli 40 vuotta lukuun ottamatta tanhua, jossa ei ollut ikärajaa. (*Kilpailukutsu*, Kuurojen Lehti, 6/1956, 92.) Ensimmäiset Nuorten kulttuuripäivät saavuttivat heti suuren suosion. 14 kuurojen yhdistystä lähetti yli 40 kilpailijaa, ja paikalle saapui yleisöä suurin joukoin. Tapahtuman suosio yllätti jopa järjestäjät. (Salmi & Laakso 2005, 373.)

Tämän jälkeen Nuorten kulttuuripäivillä kilpailtiin joka toinen vuosi eri paikkakuntia kiertäen, siten että kuurojenyhdistykset isännöivät niitä vuorotellen. Vuonna 1973 sääntöjä uudistettaessa kulttuuripäivät laajenivat: ikärajat poistettiin, ja monet lajit jaettiin avoimiin ja nuorten sarjoihin. Nuorten kulttuuripäivistä tuli Kuurojen valtakunnalliset kulttuuripäivät. (Salmi & Laakso, 2005, 375–377.) Vuosina 1956–2006 kulttuuripäivillä kilpailtiin yhteensä 15 eri kilpailulajissa. Kilpailulajien määrä lisääntyi yleensä yhdellä kutakin tilaisuutta kohden, vaikka lajeja myös poistettiin kilpailuohjelmasta. (Liite 1.)

4.2 Kulttuuripäivät kuurojenyhteisön voimannäytteenä

Kuurojen Lehden kulttuuripäiviä koskevat otsikot osoittavat, että Kulttuuripäiviä pidettiin arvokkaana, ryhmän omanarvotuntoa kohottavana tilaisuutena: *Nuorison juhlaa*¹², *Soihdunkantajat*¹³, *Hyvätasoiset nuorten II kulttuuripäivät*¹⁴, *Lupausten kulttuuripäivät*¹⁵, *Heidän on tulevaisuus*¹⁶, *Valoa pimeyteen*¹⁷.

Kulttuuripäivät perustettiin seuraten kuulevien vastaavia ns. henkisiä kilpailuja. Tällaisten kilpailujen katsottiin edistävän nuorisotyötä ja nuorten hengellistä kehitystä. (Narmala, *Kulttuuripäiville*, Kuurojen Lehti, 9/1956, 132.) Vaikka kuulevien kilpailut

¹² Suomalainen, J. Kuurojen Lehti, 12/1956, 192–194.

¹³ Seppä, E. Kuurojen Viesti, 1/1959, 7–8.

¹⁴ Kuurojen Lehti, 1/1959, 7.

¹⁵ Narmala, J. Kuurojen Lehti, 2/1959, 25–27.

¹⁶ Kuurojen Viesti, 1/1961, 21–22.

¹⁷ Hämäläinen, S. Kuurojen Lehti, 7/1969, 4.

olivat teoriassa avoimia kuuroillekin, saattoivat he vain muutamassa harvassa lajissa, kuten kuvataiteessa, kilpailla tasapäisesti kuulevien kanssa, mutta eivät esimerkiksi tuolloin erittäin suosituksessa lausuntaharrastuksessa.

Kuurojen kulttuuripäivien perustamisen taustalla oli selkeästi halu osoittaa, että kuurotkin ovat sivistyneitä ja pystyvät osallistuvalla toiminnallaan edistämään suomalaista yhteiskuntaa olematta sille taakkana. Kuurojen Lehden pääkirjoituksessa *Ensimmäiset kulttuuripäivämme* (2/1957) kehuttiinkin nykynuorisoa ja sitä, miten kulttuuripäivät edistäisivät nuorison mahdollisuutta koota henkisiä pääomia, tietoja ja taitoja. Kirjoituksessa todettiin, että Suomen kansa on aina ollut valistusta harrastava eivätkä kuurot voi jäädä syrjään vaan heidän on ponnisteltava: *Henkiset kilpailut osoittivat, että kuurojen keskuudessa valistuksen harrastus elää voimakkaana.*

Nykynuorison edistyskäsilyyttä kehuttiin ylevästi myös muissa kirjoituksissa, muun muassa Kuurojen Viestissä (*Heidän on tulevaisuus*, Kuurojen Viesti, 1/1961, 21–22):

Nämä kulttuuripäivät olivat nuorten kuurojen voimanäyte, jolla he osoittavat, että heilläkin on harrastuksia ja pyrkimyksiä siinä kuin kuulevillakin. Näiden nuorten halu murtaa rajoittavat aidat, heidän pyrkimyksensä päästä osalliseksi tiedoista ja taidosta tuotiin näiden päivien aikana rohkeasti esille. - - Juhlan alkaessa nuoret esittivät Koskenniemen runon ”Soihdunkantajat”, he samalla vertauskuvauksellisesti esittivät näiden päivien tarkoitusta ja heidän omaa osaansa siinä tiennäyttäjinä tuleville polville.

Tunnettua Soihdunkantajat-runoa käytettiin vertauskuvana nuorten kuurojen valaistumiselle myös muissakin teksteissä¹⁸. Vuoden 1960 kulttuuripäivien yhteydessä pidetyssä jumalanpalveluksessa Runo Savisaari käytti tuota vertausta puheessaan,

- - nuori näkee elämän edessään, unelmoi tulevaisuudestaan. Ottaisiko soihdun vai lähtisikö kulkemaan pimeässä. Kaikki Jeesuksen seuraajat ovat pieniä soihdun kantajia ja sitä ovat myös näiden kulttuuripäivien osanottajat. (nimim. A., *Kulttuuripäivät Tampereella*, Kuurojen Lehti, 2/1961, 6).

Samaa vertauskuvaa on käyttänyt myös nimimerkki A. A-k. Kuurojen Lehden (5/1969) pääkirjoituksessa *Nuorten Kulttuuripäivät*. Tuolloin runosta oli jo tullut kulttuuripäivien symboli.

Vaikka kulttuuripäiviä ylistettiin Kuurojen Lehden kaikissa numeroissa, yhteisön jäsenille se on aina ollut arkisempaa mutta yhtä kaikki merkityksellistä kuurojen omaa vuotuisjuhla-aikaa, kuurot kerääntyvät aina sinne, missä on muita kuuroja. Jo ensimmäisillä kulttuuripäivillä oli 300-päivinen yleisö (*Ensimmäiset kulttuuripäivämme*, Kuurojen Lehti, 2/1957, 23). Kuurojen Lehden pääkirjoituksessakin (*Nuorten kulttuuripäivät*, Kuurojen Lehti, 5/1967) myönnettiin, että kulttuuripäivien olennaisimpia ohjelmanumeroita oli kuurojen keskinäinen tapaaminen. Miksi tämä oli niinkin merkityksellistä, näkyy puolestaan Soile Hämäläisen juhlapuheesta vuoden 1969 kulttuuripäivillä:

Koulussa meiltä kiellettiin viittominen, Korostettiin puhumisen ja huulioluvun merkitystä. Ne ovat todella tärkeitä, siinä varmasti olemme samaa mieltä opettajien kanssa. Mutta: koulussa juhlatilaisuudetkin olivat meille raskasta puhetta ja huuliolukua. Hiljaisuuden ympäröimänä saimme katsella kun opettajamme lauloivat ja soittivat omaksi ilokseen. Ehkä se kasvatti meissä katkeruutta. Omissa tilaisuuksissamme meillä on paljon viittomakielisiä ohjelmia. Me voisimme nauttia siitäkin paremmin, mikäli meitä olisi siihen lapsuudesta saakka totutettu. (Hämäläinen, *Valoa pimeyteen – VII Nuorten Kulttuuripäivien avajaisjuhlan juhlapuhe*, Kuurojen Lehti, 7/1969, 4.)

Kulttuuripäivillä kuuroilla oli myös mahdollisuus nauttia kulttuurista suoraan omalla äidinkielellään, ilman tulkitsijoina toimivia välikäsiä, mikä osaltaan selittää kulttuuripäivien suosion.

4.3 Kuurojen valtakunnalliset kulttuuripäivät tutkimuskohteena

Kuurojen valtakunnalliset kulttuuripäivät ovat ainutlaatuinen viittomakielinen tapahtuma, jonka yhteydessä kaikilla osallistujilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun kuurojen omasta kulttuurista, kuurojen ja viittomakielisten identiteetistä sekä itse viittomakielestä. Myös muualla vastaavanlaiset tilaisuudet ovat olleet merkittäviä kuurojen yhteisölle. Yhdysvaltalaisen viittomakielisen Gallaudetin yliopiston professori Cynthia Peters (2000, 32–39) totesi, että kautta aikojen juhlat ovat olleet paikkoja, joissa kulttuuri pääsee todella valloilleen. Juhlia on odotettu innokkaasti

ja ne ovat keränneet ihmisiä pitkienkin matkojen takaa. Erityisesti kuurot ovat tunteneet omat juhhlansa paikoiksi, joissa he voivat vapaasti käyttää äidinkieltään ja ilmaista itseään. Valtakulttuurin varjossa elettyä juhlat ja muut kuurojen kokoontumiset ovat tarjonneet paikan olla vertaisten ja omien kanssa. (Peters, 2000, 32–39.)

Koska viittomakielille ei tieteellistä käyttöä lukuun ottamatta ole kehitetty yleistä kirjoitusjärjestelmää (Savolainen 2000), sillä ei ole olemassa kirjallista genreä, minkä vuoksi tilanteinen, oraalinen kulttuuri ja suullinen esittäminen ovat ennen nykyaikaisia kuvataallenteita olleet viittomakielessä ainoita mahdollisia esitysmuotoja. Esimerkiksi kerrontaa pidetään yhtenä kuurojen yhteisöjen merkittävimmistä perinteenlajeista (Ladd 2005, 49; Peters, 2000, 18). Sen asemasta huolimatta viittomakielistä kerrontaa koskevia tutkimuksia ei kuitenkaan ole löydettävissä. Viittomakielinen kerronta on yleensä kirjoitettuun tekstiin pohjautumatonta, useimmiten kuurojen elämäkokemuksesta kumpuavaa ”esittävää tarinointia”, jota ei myöskään kuurojen yhteisön parissa ole pidetty samalla tavoin arvossa kuin tekstiin pohjautuvia esityksiä, kuten lausuntaa ja näytelmiä. Näitä jälkimmäisiä koskevia kirjoituksia onkin löydettävissä runsain mitoin esimerkiksi Kuurojen Lehden vuosikerroista.

Keräsin proseminarityötäni (2007) varten tietoja Kuurojen kulttuuripäivien eri kilpailusarjojen esityksistä 50 vuoden ajalta. Tarkoituksena oli tarkastella sitä, millaisia muutoksia suosituimmuusasemissa eri kilpailulajeissa oli vuosien varrella tapahtunut. Työssäni kiinnitin huomiota lausunnan suureen suosioon, mihin en kuitenkaan silloisesta tutkimusaineistosta löytänyt vastausta. Muita suosittuja esityslajeja olivat pantomiimi sekä ns. ”visuaalinen näytelmä” ja ”kerronta varsinaisella viittomakielellä”. Harjoitustyötäni tehdessä löysin myös viitteitä siitä, että 1980-luvun kuurotietoisuudella ja viittomakielen tutkimuksen edistymisellä saattaisi olla suuri vaikutus kulttuuripäivien esityksien sisältöihin, erityisesti lausuntaan.

Kautta aikain lausunta on ollut Kuurojen kulttuuripäivien ylivoimaisesti suosituin kilpailulaji. Vuosina 1956–1966 lausuntasarjoissa esitettiin lähes puolet kaikista kilpailulajien numeroista ja suosio on jatkunut kaikilla kulttuuripäivillä. Laji oli aikanaan niin suosittu, että sille luotiin jopa A- ja B-sarjat ja myöhemmin myös M-luokka (mestariluokka) (Koivisto, 2007, 17–18). Lausuntasarjassa oli esitettävänä kaksi numeroa: pakollinen ja vapaavalintainen runo. Pakollisista runoista mainittakoon muun

muussa Lauri Pohjanpään *Soihdunkantajat* (1956) ja Kaarlo Sarkian *Vanha laulu* (1958). (Liite 2.)

Merkittävien runoilijoittemme teokset olivat erittäin vaativia viittomakielelle käännettäviksi, sillä tuonaikaisissa kuurojenkouluissa tämäntasoisia tekstejä ei ollut mahdollista käsitellä, ja muutoinkin kuurojen suomenkieliset tekstitaidot olivat heikot (ks. s. 11). Voidaankin olettaa, että suomen kielen taidot määräsivät sijoittumisen myös viittomakielellä esitetyssä taidelajissa. Ne, joilla se ei ollut riittävää, eivät sijoittuneet kärkipäähän tai vaihtoehtoisesti he eivät voineet osallistuneet lainkaan kilpailuihin.

Tämä ristiriita, joka aiheutui suomenkielisen kilpailumateriaalin sijoittamisesta viittomakieliseen esitystaitteeseen, ratkaistiin kehittämällä myöhemmin uusia esityslajeja, joiden tarkoituksena oli asettaa viittomakielisyys etusijalle. Murrosta ja siirtymää suomenkielisestä runoudesta lähtökohtaisesti viittomakieliseen esittämiseen heijastaa mielestäni muun muassa visuaalisuus-termin toistuva viljely eri teksteissä 1970-luvun alkupuolelta lähtien.

4.4 Viittomakielinen runous

Geoffrey Leech (1969) on tarkastellut lyriikkaa kielitieteen kautta nähden runotekstit arkipäiväkielen poikkeamina ja sen rikkojina. Runoteksti on eriskummallista; ”esteettisesti tarkoituksellista kielen vääristymää”. (Freeman, 1970, Sutton-Spencen, 2005, 14 mukaan.) Mitä viittomakielinen runous sitten on? Tämä näkyy tekstin signaaleista: esimerkiksi kirjoitettu runo tunnistetaan kielen ohella jopa taitosta. Puhuttu runo ja viittomakielinen runo tunnistetaan arkisesta tekstistä muun muassa äänenkulusta: runoa äänelle tai viittomille tuottava henkilö muuttaa puhetapaansa runoa lausussaan. Viestin maksimaalinen korostaminen tietyn tehokeinoin nähdään siis taiteelliseksi ja esteettisen viittomisen edustumaksi. Sutton-Spencen mukaan (2005, 13–14) se, mitä muotoa käytetään on yhtä tärkeä, jopa tärkeämpi, kuin runon sisältämä sanoma.

Viittomakielistä runoutta on pääosin tarkasteltu anglosaksisessa tutkimusperinteessä, jossa on aksiomaattisesti myös oletettu, että viitottu runo on syntynyt 1960-luvulla Yhdysvalloissa ja edelleen Isossa-Britanniassa 1980–1990-luvulla. (Sutton-Spence, 2005, 15.) Viitottu runous ei kuitenkaan ole näin tuore ilmiö, vaan käännösrunoilla on

pitkät perinteet muun muussa kirkollisissa tilaisuuksissa (Sutton-Spence, 2005, 22; Österberg 1994 [1916]).

Viittomakielelle käännettyjä ja tallennettuja runotekstejä on nähtävissä Ruotsissa vuonna 1916 julkaistussa viittomakielen sanakirjassa, jonka laatija kuuro vaatturi ja kielimies Oscar Österberg kuvaili lausuntaa teoksensa esipuheessa. Tässä hän kertoo myös erilaisista yrityksistä tulkita viittomakielelle puhekielisiä lauluja ja mainitsee: ”Sitä vastoin on havaittavissa, että lauluja ei koskaan ole tuotettu suoraan viittomakielelle.” Tulkkauksyrityksistä lienee Österbergin mukaan syntynyt runonlausunnan eri genrejä, esimerkiksi *viittomakieli-pantomiimi*, joka Österbergin mielestä oli ymmärrettävin sekä *plastinen pantomiimi*, jota Österberg oli nähnyt suomalaisen kuuromykkäinkuoron esittämänä. (Österberg, 1994 [1916], 101.)

Käännösrunot näyttävät siis olleen ensimmäinen askel viittomakielisen runon kehittämisessä. Siinä viittojat voivat kokeilla ja leikiteillä viittomakielen taiteellisten elementtien kanssa käyttäen samalla tukena puhuttua kieltä käyttävän runon kirjallista rakennetta ja sen asemaa kirjallisuudessa. Amerikkalaista runoutta tutkinut Alec Ormosbyn (1995, Sutton-Spencen, 2005, 23 mukaan) mukaan siirryttäessä englannista viittomakieleen käytetään eräänlaista välitilaa tai ”välikätkä” hyväksi, jolloin on mahdollista osoittaa viittomakielen ilmaisullinen voima. Käännösrunot, pakottaessaan viittomakielen siirtymään lyyriseen muotoon mahdollistavat samalla kasvualustan viittomakieliselle runolle, jonka kautta viittomakielistä runorekisteriä voidaan kehittää edelleen. (Sutton-Spence, 2005, 23.)

Brittiläisen viittomakielentutkija Rachel Sutton-Spencen (2005, 22–24), jonka teos perustuu viittomakielistä runoutta luoneen Dorothy Milesin haastatteluihin, mukaan viittoja joutuu pohtimaan käännösrunoissa toisen henkilön ajatuksia ja tunteita, jotka myös heijastelevat kuulevan henkilön tunteita. Mutta kun viittoja luo omaa runoaan viittomakielessä, hän ei vain koe sitä vaivattomimmaksi luomisprosessiksi, vaan se sallii hänen ilmaisevan tarkasti ja täsmällisesti omia ideoitaan, tunteitaan ja viittomakielisen omaa, kolmiulotteista maailmankäsitystään.

Käännösrunojen esittämisessä on myös omaa, piilevää problematiikkaansa, jonka Sutton-Spence (2005, 149) on käsittäkseni ainoana tutkijana tuonut esille:

englantilaisen Dorothy Milesin *Songs from Milk Woof* -esityksen kautta. Kuuleva yleisö arvosti tällaista viittomakielen ja englannin sekakielellä tuotettua lausuntaa, koska heidän ymmärryksenä pohjana toimi vastaava englanninkielinen runo, jonka sanojen ”koristeluna” viittomakielinen esitys edelleen toimi. Kuuron yleisön parissa esitys ei saanut vastaavaa menestystä osakseen yksinkertaisesti siksi, että viittomakieliset eivät sitä ymmärtäneet. Kun esiintyjä paneutuu viittomien muotoon sekä niiden lausumiseen ja vähemmän merkitykseen, ei alkuperäistä tekstiä tuntemattoman kuuron vastaanottajakunnan ole mahdollista ymmärtää esityksestä muuta kuin pelkkä esteettisten kädenliikkeiden sarja.

Dorothy Miles tunnetaan yhtenä viittomakielisen runouden kehittäjistä, joka toimi sekä Isossa-Britanniassa että Yhdysvalloissa. Tallenteissa hänen lausunnastaan heijastuu se, miten viittomakieli ja englanti on eri tavoin mahdollista yhdistää. Monet hänen runoistaan (1967–1977) ovat englannin ja amerikkalaisen viittomakielen (ASL) sekamuotoja. Hän on myös yrittänyt kehittää runoja, jotka näyttäisivät samanaikaisesti hyvältä viittomakielessä ja kuulostaisivat hyviltä englanniksi puhuttuina samassa sanajärjestyksessä. TV-haastattelussa (1976) Miles sanookin uskovansa ”viittomakielen lisäävän englantiin jotain sellaista, että kielten yhdistelmä on rikkaampi ja jännittävämpi kuin vain englanti yksinään”. Milesin voidaan tämän perusteella pitää viitottuja runoja epätäydellisinä ja englannin valtakielinä, jota viittomakielen tulisi noudattaa. (Sutton-Spence, 2005, 151.) Vastaavanlainen ilmiö on myös nähtävissä omassa viittomakielisessä nykylyriikassamme: kun viittomakielinen rap-artisti Signmark kertoo musiikissaan kuurojen elämästä, hänen esityskielenä muodostuu kahden kielen ”päällekkäisliimauksesta”. Signmarkin viittomakieliset rap-tekstit saattavat olla viittomakieliselle yleisölle ymmärrettäviä vain silloin, kun se tuntee niiden suomenkieliset lähtötekstit.

5 TUTKIMUSMETODI JA TUTKIMUSAINEISTO

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2002, 168) kuvaavat laadullisen tutkimuksen päämääräksi tutkimuskohteen ymmärtämisen. Todellisuus voi olla erittäin moninainen, mikä tutkimuksessa on otettava huomioon. Todellisuutta ei voi kuitenkaan pirstoa osiin, vaan tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toinen toistaan. Laadullisessa tutkimuksessa pyritäänkin tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Eskolan ja Suorannan (2002, 15) mukaan laadullisella aineistolla tarkoitetaan pelkistetyimmillään aineistoa, joka on ilmaisultaan tekstiä, joka on voinut syntyä tutkijasta riippuen tai riippumatta, kuten muuta tarkoitusta tuotettu kirjallinen aineisto. Eskolan ja Suorannan (1975) mukaan tutkimusaineistoina käytettävä kirjallinen materiaali voidaan jakaa kahteen ryhmään: yksityisiin dokumentteihin ja joukkotiedotuksen tuotteisiin (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 86).

Eskolan ja Suorannan mukaan laadullisen tutkimuksessa tutkija pyrkii sijoittamaan tutkimuskohteen yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä ja antamaan siitä historiallisen yksityiskohtaisen ja tarkan kuvan. Harkinnanvaraisessa otannassa kaikki riippuu tutkijasta. (Eskola & Suoranta, 2002, 18.) Tutkimusaineistonani on pääasiassa joukkotiedotukseen liittyvää materiaalia (Kuurojen Lehti ja Kuurojen Viesti). Tämän lisäksi olen hyödyntänyt Kuurojen kulttuuripäiviin liittyviä pöytäkirjoja ja tietolehtisiä, jotka siis ovat Kuurojen Liitossa tuotettua dokumenttiaineistoa.

Olen tarkastellut työssäni Kuurojen Lehden ja Kuurojen Viestin julkaisuja aikakaudelta 1955–2006, joista poimin tutkimusta varten 102 lehteä, joista edelleen 63 kirjoitusta päätyi lopulliseen tutkimusaineistoon. Käydessäni läpi tätä materiaalia etsin kulttuuripäiviä käsittelevistä kirjoituksista abstrahoituvia yleisempiä teemoja ottaen huomioon myös yksittäiset ilmiöt lukemalla aineistoa toistuvasti läpi. Tässä seurasin Hirsjärven ym. (2002, 169) ohjetta siitä, miten tutkimalla yksityistä tapausta kyllin tarkasti saadaan myös näkyviin se, mikä ilmiössä on merkittävää tarkasteltaessa ilmiötä yleisemmällä tasolla.

Aineiston analyysissa oli tarpeen käyttää selkeitä menetelmiä, joilla heterogeeniset sisällöt olisi mahdollista saada loogisempaan muotoon. Aineistoni analyysimenetelmäksi valitsin aineistolähtöisen sisällönanalyysin (Eskola & Suoranta,

2002, 119). Sisällönanalyysia voi tehdä joko aineistolähtöisesti, teoriaohjaavasti tai teorialähtöisesti. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on tekstianalyysi, jolla saadaan kerättyä hajanainen aineisto systemattiseen ja objektiiviseen muotoon. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 115). Sisällönanalyysilla pyritään kuvailemaan aineiston sisältöä sanallisesti ja tiivistä, selkeään sanamuotoon kadottamatta aineiston informaatioarvoa (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 105–110).

Miles ja Hubermanin mukaan (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 110) aineistolähtöinen sisällönanalyysi on kolmivaiheinen prosessi: 1) aineisto redusoidaan eli pelkistetään, 2) aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään, jolloin aineisto alkaa tiivistyä, kun yksittäiset tekijät sisällytetään yleisempiin käsitteisiin. Tämän jälkeen se abstrahoidaan, jolloin tutkimuksen kannalta olennainen tieto erottuu muusta taustastaan ja jolloin myös voidaan luoda aineistoa kuvaavat teoreettiset käsitteet.

Aineiston pelkistämässä dokumentti kirjoitetaan litteroimalla auki ja tutkimuksesta karsitaan epäolennaiset pois, jolloin olennainen sisältö on mahdollista nähdä (Cavanagh, 1997; Dey 1993; Hämäläinen, 1987, Tuomen & Sarajärven, 2002, 111–112 mukaan). Ennen analyysin aloittamista on määrittävä analyysiyksikkö, joka voi olla yksittäinen sana, lause, lauseen osa tai ajatuskokonaisuus. (Polit & Hungler, 1997; Burns & Grove, 1997, Tuomen & Sarajärven 2002, 112 mukaan). – Tähän aineistoon poimin aluksi useista yksittäisistä lausekkeista muodostuneita ajatuskokonaisuuksia, joista kirjoittajien käsitykset mielestäni ilmenivät. Tämän jälkeen aineisto vielä klusterointiin (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 113).

Yksi laadullisen tutkimuksen ominaisuus on tutkimusprosessin eläminen tutkimuksen aikana. Tutkimussuunnitelma, tutkimusongelma ja tutkimuksen asettelu voivat muuttua tutkimusprosessin aikana, eikä eri tutkimusvaiheiden erottaminen ole aina helppoa. (Alasuutari, 1993, 211; Eskola & Suoranta, 2002, 16; Kiviniemi, 2001, 68). Aineistolähtöinen tutkimus antaa tilaa uusille asioille ja yllätyksille. Näin ollen tutkijan on oltava valmis kyseenalaistamaan aikaisempia käsitteellistämistapojaan sekä muokkaamaan tai synnyttämään uusia käsitteitä tarvittaessa. (Kakkuri-Knuuttila & Heinlahti, 2006, 97).

Aineistoa uudelleen ja uudelleen läpi käytäessä teksteistä nousseet ilmiöt teemoittuivat vähitellen sellaisten aikakausien alle, jollaisia ei aiemmin ole suomalaisten kuurojen historiantulkinnassa tuotu esiin. Yllätyksekseni 50 vuoden mittaisen ajanjakson teemat tiivistyivät aina oman aikansa kuvaksi, vaikkakin eräät teemat esiintyvät kaikkina aikakausina. Yksi näistä oli *lausunta*.

6 LAUSUNTAKILPAILUT 1956–2006 KUUROJEN KIELELLISEN IDENTITEETIN ILMENTÄJINÄ

6.1 Neljä aikakautta

Tutkimusaineiston pohjalta kulttuuripäivien 50-vuotinen ajanjakso jaottuu neljään aikakauteen, jotka olen nimennyt seuraavasti: 1) Suomen kielen valtakausi (1956–1969), 2) Visuaalisuuden aikakausi (1970–1978), 3) Varsinaisen viittomakielen aikakausi (1978–1994) ja 4) Viittomakielisyyden aikakausi (1995–). Vuosiluvut ovat toki vain suuntaa-antavia, sillä väliin on mahtunut myös tyynempiä ajanjaksoja, tai kaksi ilmiötä on vaikuttanut rinnakkain jonkin aikaa.

6.2 Suomen kielen valtakausi (1956–1969)

Kulttuuripäivien perustamisen aikaan oralismi oli ollut yhteiskunnallisena ja koulutuspoliittisena viitekehyksenä yli 60 vuotta. Oralismi oli penetroitunut syvälle yhteisöön, ja viittomakielen käyttöä hävettiin. Oralismi oli vaikuttanut siihen, että puhuttu kieli pääsi vallalle kuurojen yhteisössä alistaen myös viittomakielen niin sanastollisesti kuin lauseopillisestikin omiin muotorakenteisiinsa (Rainò, 2004, 40.)

Nuorten kulttuuripäivien perustamisen aikoihin viittomakielestä keskusteltiin vilkkaasti Kuurojen Lehden palstoilla. Näissä kirjoituksissa viittomakieltä ei pidetty oikeana kielenä:

Viittomakielen leimaaminen kuurojen äidinkieleksi on samaa kuin tehdä heistä ”mykkiä”, jotka eivät muualla tavoin voi ilmaista ajatuksiaan kuin viittomalla. – Viittomakieli ei ole mikään oikea kieli jota voisi verrata esim. vieraisiin kieliin, vaan se on mielestäni verrattavissa esim. partiolaisten ym. sellaisten keskenään käyttämään merkki- ja kuvakieleen – . (Suhonen, *Vähän kuurojen kielestä*, Kuurojen Lehti, 6/1958, 104.)

Viittomakieli nähtiin vain apukielenä kommunikoinnin helpottamisessa. Myöhemmässä kirjoituksessaan (*Viittomakielestä vieläkin*, Kuurojen Lehti, 10/1958, 164) Suhonen tarkensi, että viittomakieltä toki tarvitaan kuurojen keskinäisessä seurustelussa ja sitä ei olisi hävetty, elleivät kuulevat olisi saaneet kuuroja häpeämään sitä. Mutta hänestäkin viittomakielen nimeäminen äidinkieleksi loukkasi enemmän kuin kuuromykkä-nimitys.

Valtavirrasta poiketen kuurojenpappi Lauri Paunu kirjoitti Kuurojen Lehteen useita viittomakieltä puolustavia kirjoituksia. Hän näki, että viittomakieli on ”varsinaisten kuurojen” äidinkieli ja suomi puolestaan ”epävarsinaisten kuurojen” eli myöhemmin kuuroutuneiden kieli¹⁹. (Paunu, *Kuurojen äidinkielestä*, Kuurojen Lehti, 7–8/1958, 125–126) . Tämä kahtiajako ei voinut olla näkymättä myös kuurojen yhteisön jakautumisessa puhetaitoisiin ja ei-puhetaitoisiin. Kuurojen Liittokin sivusi kielikeskusteluja Kuurojen Lehden pääkirjoituksessaan *Viittomakieli oppiaineeksi kuurojenkouluihin* (4/1957). Otsikostaan huolimatta artikkelin sanavalinnoista välittyi viittomakielen käyttöön liittyvä häpeä, joka oli juurtunut syvään yhteisön sisälle etujärjestöä myöten, mikä ei puolestaan voinut olla vaikuttamatta myös kulttuuripäivien kieli-ilmastoon:

Puheopetuksen edut viittomakielellä opetukseen verraten ovat niin selvät ja kiistattomat, ettei niiden vertailua kannatta ottaa edes pohdittavaksi. Kokonaan toinen kysymys on: Olisiko viittomakieltä vastaan taisteltava, olisiko sitä suvaittava vai olisiko sitä autettava ja kehitettävä?

Vaikka oralismi on vaikuttanut viittomakielisen yhteisön asenteisiin, viittomakielisen ilmaisun mahdollisuudet nähtiin etenkin lausunnassa, sillä viittomakielisen lausunnan kuvattiin olevan kulttuuripäivien hienointa antia. Lausunta oli myös kulttuuripäivien suosituin kilpailulaji: alkuaikoina jopa puolet kilpailuesityksistä oli lausuntaa (ks. s. 22). Tämän vuoksi myös merkittävin osuus viittomakieleen liittyvästä keskustelusta liittyi lausuntaan.

¹⁹ Varsinainen kuuro-termi syntyi 1900-luvun alkupuoliskolla kuuromykkäin-termistä käydyissä keskusteluissa, koska haluttiin tehdä ero kuuroutuneista/koulussa puhumaan oppineista syntymäkuuroihin. Silloin syntyivät termit epävarsinaiset ja varsinaiset kuurot (Salmi & Laakso, 2005, 288–294).

6.2.1 Lausunta kulttuurin ja viittomakielen edistäjänä

Kuurojen Lehdessä korostettiin pääkirjoitusta myöten sitä, miten myönteisiä vaikutuksia lausunnalla olisi viittomakielen kehittymiselle, (*Nuorten kulttuuripäivät*, Kuurojen Lehti, 5/1967):

– – on myös todettava sen [lausunta] myönteinen vaikutus viittomakielen kehittämiseen. Jokainen kilpailija joutuu tosissaan miettimään miten esitettävän runon voi ilmentää kauneimmalla tavalla. Tällä on vaikutusta asianomaiseen muuhunkin viittomatyyliin ja myös yleisö voi saada vaikutteita viittomamerkkien kaunistamiseen.

Lausunnassa esitettiin tunnettuja suomalaisia runoja, jonka takia lajia pidettiin erityisen vaativana:

Lausuntakilpailu – – . Siinä kysyttiin tavallisen viittomataidon lisäksi myös viittomien muuntamiskykyä sekä taitoa hallita liikkeitä. (Narmala, *Lupausten kulttuuripäivät*, Kuurojen Lehti, 2/1959, 25.)

Soihdunkantajat – – se asetti viittomistaidolle suuret vaatimukset. Turku ei syyttä sanota kulttuurikehdoksi, turkulaiset edustajat esittivät korkeimman luokan runonlausuntaa näin viittomaesityksen kannalta katsoen. Oli suorastaan hämmästyttävää havaita kuinka he olivat ratkaisseet pakollisen runon teknilliset vaikeudet ja lisäksi esitys oli sitä mitä runoesityksen pitääkin olla; rytmiä ja viittomien musiikkia. (Suomalainen, *Nuorison juhlaa*, Kuurojen Lehti, 12/1956, 192.)

Viimeisillä kulttuuripäivillä saatettiin todeta esitystason kohonneen huomattavasti. Eritoten lausunta ja kansantänhu ovat kehittyneet pitkälle. Nehän ovatkin kulttuuripäivien suosituimmat kilpailulajit. (nimim. A. A-K., *Nuorten Kulttuuripäivät*, Kuurojen Lehti, 5/1969, pääkirjoitus.)

Kirjoittajat Seppä (*Soihdunkantajat*, Kuurojen Viesti, 1/1959, 7–8) ja nimimerkki Emil M. (*Huomioita kulttuuripäiviltä*, Kuurojen Lehti, 1/1965, 8–9) näkivät lausunnassa mahdollisuuksia, ei ainoastaan viittomakielen kehittämiseksi mutta etenkin siinä, että lausunnalla kuurojen yhteisö voisi näyttää pystyvänsä samaan kuin kuulevat, vaikka esitystapa olisikin erilainen. Kuurojen Viestissä (*Heidän on tulevaisuus*, 1/1961, 21) kirjoittanut nimetön henkilö ylisti lausuntaa taidemuotona ja pahoitteli, etteivät kuulevat voi päästä siitä osalliseksi.

Vaikka kirjoituksissa lausuntaa ylistettiin ja sen suosio oli suurta, lajissa käytetyt kielenmuodot toivat esiin myös ristiriitaisia tunteita. *Runonlausunta on aina ollut näissä päivien ohjelmassa keskeisessä ja kiistellyssä asemassa (Neljännet kulttuuripäivät, Kuurojen Lehti, 12/1962, 16)*. Tämä pääkirjoitus selittää ehkä syyn:

Onkin myönnettävä, että vanhemman polven viittomakieli seuraili puhekielestä piittaamatonta sanajärjestystään. Nykyisin kuitenkin puhekoulun käyneet kuurot ovat alkaneet käyttää yhä lisääntyvässä määrin viittomakielessään puhekielen sanajärjestystä. Selvä totuus on myös se, että lahjakkaimmat ja parhaiten puhekieltä taitavat kuurot ovat myös parhaita viittomakielen taitajia. (*Neljännet kulttuuripäivät, Kuurojen Lehti, 4/1957, pääkirjoitus.*)

1900-luvun alkuvaiheessa lausunta oli muuttunut 1800-luvun viittomakielisestä esitystaiteesta puheella esitetyksi, jolloin kuurojen esiintyjien ääniäkin arvioitiin (ks. s. 18). Kulttuuripäivien alkuaikoina runoja ei enää esitetty pelkästään puheella, vaan viittomakieltä käytettiin puheen rinnalla. Myös viittomakielen muoto oli muuttunut 1800-luvusta. Lausuntaa esitettiin niin sanotulla viitotulla suomella, suomenkielistä sanajärjestystä noudattaen. Edellisestä tekstikatkelmasta näkyy myös se tärkeä seikka, että aikaisemmin viittomakieliset noudattivat viittomakielelle ominaista, suomesta poikkeavaa lauserakennetta. Tämän kielenmuodon taitajia ei kuitenkaan arvostettu samalla tavoin kuin suomen kieltä ja viitottua suomea hallitsevia.

Koska lausuntaa pidettiin kulttuuripäivien paraatilajina, myös vaatimukset tuomareita kohtaan olivat suuremmat kuin muissa lajeissa. Nimimerkin Kaisa Koo:n mukaan arvostelijoilta vaadittiin paljon:

– – on hallittava kieli, osattava arvostella viittomien käyttöä, kokonaisuutena esitystä, tunnettava aika paljon kirjallisuutta ja runoutta – ja eräs kohta sekin että täytyy tuntea minkälaisia mahdollisuuksia kuuroilla on – liikaa vaatiminen ei aina käy. (nimim. kaisa koo, *Juttu kulttuuripäivien tiimoilta, Kuurojen Lehti, 3/1971, 14.*)

Kulttuuripäivien lausuntakilpailussa oli tuotettava määrätty suomenkieliset runot, jollaisia olivat esimerkiksi Lauri Pohjanpään *Soihdunkantajat* (1956), Kaarlo Sarkian *Vanha laulu* (1958) ja Yrjö Jylhän *Salolampi* (1960) (Liite 2). Runot olivat vaativia, huomioon ottaen sen, että esittävä sukupolvi oli käynyt oralistisen koulun, minkä takia sen suomen kielen luku- ja kirjoitustaito oli heikkoa (ks. s. 11).

Lausuntaesitykset eivät kuitenkaan tyydyttäneet tuomareita ja Kuurojen Lehteen kirjoittaneita ihmisiä. Syynä olivat todennäköisesti huomattavat vaikeudet runojen kääntämisessä viittomakielelle. Esiintyjät eivät aina sisäistäneet tai edes ymmärtäneet suomenkielisen runon sisältöä, olihan suomi monille kilpailijoille vieras kieli. Ylituomari Katri Pitkänen käytti erään kilpailun jälkeen aikaa luetellakseen niitä *lausuntakilpailujen virheitä*, jotka liittyivät esityksissä käytettyihin virheellisiin viittomiin runojen lyyrisessä kääntämisessä.

– – Muutamat runoissa esiintyneet sanat olivat tosin vaikeita ilmaista viittomakielellä ja niinpä niissä tehtiin virheitä. Vaikeita ilmaistavia olivat m.m. joutsen, muta, helmiäissimpukka. Mielikuvitus ilmenee juuri vaikeasti viitottavien sanojen kohdalla. (nimim. A, *Kulttuuripäivät Tampereella*, Kuurojen Lehti, 2/1961, 6.)

Jälkeenpäin tosin kummeksuttaa se, mikä saattoi tehdä näistä seikoista viittomakielelle tuotettavina vaikeita, sillä tässä esille otetuilla suomen kielen sanoilla *joutsen* ja *muta* oli ja on yhä yksiselitteiset viittomat.

Kulttuuripäivien järjestystoimikunta pohti kokouksessaan 24.3.1962 myös lausunnan arvosteluperusteita. Tätä selostettiin Kuurojen Lehdessä kirjoituksessa *Miten meitä arvostellaan?* Siinä ohjattiin kilpailijoita muun muussa ilmeiden käytössä:

– – ei runoa voi kukaan ymmärtää, jos eivät myös kasvot ja ilmeet elä mukana – Vaikka viittoisi kuinka hienosti ja kauniisti ei se anna katsojalle mitään jos kasvot ovat sileät ja silmät kylmät kuin nukeilla. (nimim. Kanssavaeltaja, *Osallistummeko lausuntakilpailuun*, Kuurojen Lehti, 5/1962, 13–14.)

Kirjoituksessa puututtiin myös siihen, että esityksissä tulee käyttää yhteisön käytössä olevia, taiteellisemman ilmaisun viittomia eikä lausujan itse keksimiä, jotta yleisö ymmärtäisi lausujan sanoman. Muutoin se joutuisi vain ihmettelemään sulavia kädenliikkeitä. Ohjeessa painotettiin myös oikean rytmin käyttöä, jolla kuitenkin selkeästi viitattiin kirjoitetun kielen omaan rytmiin ja runolausunnan tuolloisessa traditiossa ilmenevää rytmilliseen, deklamoivaan ilmaisuun.

Myöskin kuuron lausujan on ajateltava, että runo yritetään esittää lausunnallisesti (suullisesti, vaikka ilman ääntä) oikein. Jokaisella runolla on oma rytmillisyytensä ja temponsa — Pyytäkäämme vaikka joku tuttava lausunnanharrastajaa esittämään valitsemanne runo. Huomaamme, että hän välillä hidastuu, pysähtyy, lausuu nopeammin..

Hankkikaamme ohjausta, sitten vasta viittoimet. Ne on sopeuduttava rytmin mukaan eikä päinvastoin.

6.2.2 A- ja B-luokan runonlausujat

Lausunnan suosio oli niin suurta, että lausuntasarja jaettiin kahteen, A- ja B-luokkaan. Myöhemmin lisättiin vielä M-luokka (Mestari-luokka).

”A-sarjassa kilpailevat ne, jotka aikaisemmin ovat päässeet loppukilpailuihin, sekä ne jotka haluavat. B-sarjassa on ensikertalaisen hyvin aloittaa.” (nimim. Kanssavaeltaja, *Osallistummeko lausuntakilpailuun*, Kuurojen Lehti, 5/1962, 13). Viittomakielellä tuotetun lausunnan kautta kuurojen ryhmä jakautui samalla kuuroutuneisiin ja varsinaisiin kuuroihin. Kun myöhemmällä iällä kuuroutuneet olivat parempien suomen kielen taitojensa takia kärkisijoilla, niin B-sarjassa todennäköisesti kilpailivat useimmiten niin sanotut varsinaiset kuurot.

Se, että runoa esitettiin viitotulla puhella, on varmasti vaikuttanut esityksen sujuvuuteen. B-sarjan esitysten tasot eivät aina tyydyttäneetkään kaikkia:

Runonlausunta varsinkin tuottaa hankaluuksia monelle aloittelijalle. Muistaen edellisiä surkeita epäonnistumisia, tekisi melkein mieli määrätä B-sarjan lausujille lunttipaperi pakolliseksi mukaan, että välttyttäisiin unohtamisen aiheuttamilta epäonnistumisilta. (nimim. Kaarina, *Kulttuuripäivien lähestyessä*, Kuurojen Lehti, 4/1971, 8.)

Voidaan myös olettaa, että monet esiintyjät eivät ymmärtäneet runon sisältöä, eikä tämä helpottanut runon muistamista ulkoa viitottunakaan:

Mutta lausujille olisi sanottava, ettei ole tarpeellista lausua ääneen runoa, sillä siitä ei saa yhtään enempää pisteitä, pikemminkin päinvastoin, jos joukossa on kuuleva tuomari, sillä kuurojen ääneen lausuminen ei ehkä ole erikoisen nautittavaa – Niin ollen se häiritsee kuulevaa tuomaria, ja ehkä lausujaa itseäänkin, kun on hajotettava voimansa kahdelle taholle. Parempi keskittyä vain viittomiseen ja äänettömään lausumiseen. (Kotona harjoitellessa voi hyvinkin lausua ääneen, se on samalla hyvää äänen harjoitusta.) (nimim. Kaarina, *Tuomarin näkökulmasta*, Kuurojen Lehti, 12/1964, 7.)

Valtakielen kautta normittunutta, suomen kielen vaikutteita ilmentävää, ja yleisölle epäilemättä vähemmän ymmärrettävämpiä esityksiä pyrittiin kuitenkin edistämään niin,

että Kuurojen Lehdessä jopa arvosteltiin yleisöä, jos tämä kiinnostui ymmärrettävämmissä ja viittomakielisemmistä esityksistä:

Katsojasta tuntui aiheiden valintaan vaikuttaneen enemmän kertomuksen sisältö, joka melkein kaikissa oli sellainen, että katsoja kiinnostui enemmän sisällön juonesta kuin esityksellisestä puolesta (Seppä, *Soihdunkantajat*, Kuurojen Viesti, 1/1959, 8).

Tällaiset kommentit osoittavat mielestäni sen, että Paddy Laddin kolonialisoituneiksi arvoiksi nimeämät ilmiöt olivat niin syvässä yhteisön sisällä, että se pyrki julkisesti edistämään ja tunnustamaan kuulevan yhteisön esitystavan (esityksellisen puolen) ”oikeanlaiseksi” myös yhteisön sisällä.

6.3 Visuaalisuuden aikakausi (1970–1978)

Edellistä aikakautta (1956–1969) voidaan tarkastella suomen kieltä, toisin sanoen kolonialisoivaa kulttuuria ihannoivana aikakautena. Kuurot halusivat näyttää, että hekin pystyvät samaan kuin kuulevat vaikkakin viittomakielellä. Tosin viittomakieltä oli ajan saatossa muutettu suomen kieleen sopivaksi, viitotuksi suomeksi. Viittomakieltä ei siis nähty täydellisenä kielenä, vaan sen puutteet oli korvattava suomen kieltä hyödyntämällä. Kun varsinaista viittomakieltä väheksyttiin ja puhekieltä arvostettiin, viittomakielen puolustajat hiljennettiin²⁰. Edellinen kausi myös jakoi kuurot eriarvoisiin asemiin, puhuviin ja ei-puhuviin kuuroihin. Huomattakoon myös, että kuurojen omasta kulttuurista ei puhuttu tai sitä ei ymmärretty.

Vähitellen Kuurojen Lehteen alkoi ilmaantua kirjoituksia kuurojen historiasta, jossa kerrottiin kuulevien toimeenpanemista vääryyksistä ja pohdittiin kuurojen kulttuuria ilmiönä. Samalla tuotiin esille viittomakielelle ominaisia ja arvostettavia erityispiirteitä, etenkin Liisa Kauppinen toi niitä ponnekkaasti julki²¹.

²⁰ Lauri Paunu moitti viittomakielen puolustajien hiljentämisestä kirjoituksessaan *Opitaanko koulua vai elämää varten?* (Kuurojen Lehti, 2/1963).

²¹ *Kuurojen asema kulttuurissa viime vuosisadan vaihteessa ja nyt. Esitelmä XII Kuurojen pohjoismaisen kongressin avajaisjuhlissa*, Kuurojen Lehti, elokuu/1974; *Viittomakieli – kiistelty kieli*, Kuurojen Lehti, 9/1975.

Kauppinen kuvaili eräässä kirjoituksessaan (*Kuurojen asema kulttuurissa viime vuosisadan vaihteessa ja nyt. Esitelmä XII Kuurojen pohjoismaisen kongressin avajaisjuhlissa*, *Kuurojen Lehti*, elokuu/1974, 5), miten kuurojen asema heikkeni 1800-luvun loppupuolella, kun puhemenetelmä sai vallan kuurojenkouluissa, jolloin kuurot eivät enää kelvanneet opettajiksi ja viittomakieli kiellettiin. Tällöin myös

kuuroa alettiin arvostaa hänen puhekykynsä mukaan – mitä paremmin hän puhui, sitä älykkäämpi hänen otaksuttiin olevan

Oli siis alettu lausua julki niitä kuurojen historiassa ja edelleenkin ilmeneviä väärintekoja, joita kuulevat ovat tehneet silloin, kun kuuroilla ei ollut mahdollisuus päästä päättämään tai vaikuttamaan päätöksiin omista asioistaan. Kauppinen (*Kuurojen Lehti*, elokuu/1974, 4–6) totesi myös, että rotusortoideologiaa on havaittavissa niissä kuulevien tarjoamissa vammaisten kuntoutuspalveluissa, joiden tavoitteena on sopeuttaa kuuroja ”normaaliin” elämään niin paljon kuin mahdollista, ”normaalien” ihmisten ehdoilla.

Kauppinen lisäksi etenkin Narmala oli tarttunut kynään ja arvostellut kuulevien toimintoja, rotusorrosta normalisaatioon. Niemisen haastattelussa Narmala (*Kysytäänpä Jarmo Narmalalta*, *Kuurojen Lehti*, 1/1974, 8–9) oli samoilla linjoilla: hänestä yhteiskunnan pyrkimyksenä on saada vammaisia kieltämään vammansa. Samassa haastattelussa Narmala tarttui Kauppista kärkevämmin tähän yhteiskunnan normalisointiin verratessaan kuurojen yhteisöä intiaaneihin.

Jotain samankaltaisuutta on meidän ja intiaanien välillä, viimeisten tutkimusten, jotka perustuvat asiakirjoihin, mukaan intiaanit yritettiin muka integroida vaikka tarkoitus oli vain tuhota heitä.

Narmala siis näki kuulevien ”hyvätahtoisuuden” äärimmäisenä esimerkkinä siitä, että sen perimmäisenä tarkoituksena oli tuhota kuurojen yhteisö. Mikä ei ole ihme, oralismin tarkoituksena oli siis saada kuuroja puhumaan ja näin korjaamaan kuuroutta, eli tehdä kuuroista parempia ihmisiä, mutta tosiasiasa se vain paheni kuurojen tilannetta.

Kuurojen Lehden artikkeleissa näkyvän irtioton yhteydessä alettiin korostaa yhteisön sisällä etenkin viittomakielen ja kuurojen kulttuurin arvoasemaa.

Meillä on siis täysi syy olla ylpeitä viittomakieleemme ilmaisurikkaudesta ja tällä kielellä esitetystä kulttuurista. Meillä on paljon arvokasta vaalittavaa kuurojen oman kulttuurin alueella. Meidän pitäisi nyt kaikin tavoin osoittaa, että tämä omaehtoinen kulttuurimme on yhteiskunnan tuen arvoinen. (Nieminen, *Viittomakieli luo mahdollisuudet omaehtoiseen kulttuuriimme*, Kuurojen Lehti, 11/1974, 7.)

Kirjoittajat, muun muassa Rea [Stadius] (*Mitä opimme kulttuuripäivillä*, Kuurojen Lehti, 1/1974, 12) ja Liisa Kauppinen (*Kuurojen asema kulttuurissa viime vuosisadan vaihteessa ja nyt. Esitelmä XII Kuurojen pohjoismaisen kongressin avajaisjuhlissa*, Kuurojen Lehti elokuu/1974, 5), rohkaistuivat epäilemään eliittikulttuuria ja pohtivat, onko heidän ”viittomakielinen kulttuurinsa” kulttuuria.

Kulttuuri – ei missään tapauksessa hienostokulttuuria – nyt tiedetään että esim. talonpoikauskulttuuri on sitä aitoa, esi-isiltä perintönä saatua – Ihminen – haluaa parhaalla mahdollisella keinolla esittää mikä hänen mielestään on kaunista. (Rea)

– eliittikulttuurin asemasta on viime aikoina kiistelty paljon. Nykyään on alettua arvostaa kulttuurina sellaisia aloja, joista aikaisemmin ei haluttu tietääkään... – ei ole tarpeen määrittää tämän esitelmän yhteydessä kulttuuria parin lauseen sisään, vaan tarkastella kuurojen asemaa kulttuurin tiellä. (Kauppinen)

Yhteisössä herättiin siihen, ettei ole olemassa niin sanottua oikeaa kulttuuria ja että kuurojen esittämät taidelajit voivat olla kulttuuria. Tätä eräänlaista kulttuuri-nimikkeen varjoon jäävää viittomakielistä välitilaa alettiin kutsua käsitteellä *visuaalisuus*.

6.3.1 Visuaalinen näytelmä

Ensimmäisillä kulttuuripäivillä näytelmäryhmien oli määrä tuottaa esitys valmiitten tekstien pohjalta. Näitä olivat muun muassa Aleksis Kiven *Kihlaus* vuonna 1958 ja Minna Canthin *Murtovarkaus, toinen kuvaelma* vuonna 1960. Kaikki kilpailuun osallistuneet yhdistykset esittivät siis saman näytelmän. Tämä lienee syynä siihen, että yleisön kiinnostus tähän kilpailusarjaan vähitellen laimeni. Vapaavalintaiseksi näytelmät muuttuivat vuonna 1967 (nimim. S.K., *VI nuorten kulttuuripäivät*, Kuurojen Lehti, 5/1966, 27).

Nimimerkki Kaarina (*Tuomarin näkökulmasta*, Kuurojen Lehti, 12/1964, 7) tarjosi mielenkiinnostomuuden syyksi näytelmissä käytetyn viittomakielen:

– – koska näytelmät, huolimatta siitä että ne esitetään hyvin, ovat usein luvattoman pitkäväteisiä, – –. Näytelmä voisi alkujaan olla pitkäkin, mutta toimikunnan puolesta lyhennettäisiin ja mahdollisesti yksinkertaistettaisiin kieliasua viittomiseen sopivaksi. – näytelmiin siis enemmän toimintaa ja tilanteita, vähemmän vuorokeskusteluja. Pitkät vuorokeskustelut tahtovat aina viittomakielellä esitettyinä muodostua kankeiksi.– –

Pitkäväteisyys saattoi johtua paitsi siitä, että yleisö oli pakotettu katsomaan samaa näytelmää yhä uudestaan, myös esityskielestä. Vaikka tuolloin ei kankeutta osattu nimetä tarkemmin, vaikutelma johtui siitä, että näytelmät, samoin kuin runotkin, esitettiin ajan hengen mukaisesti esittäjilleen itselleen vieraalla kielenmuodolla, suomen kielen rakenteita noudattavalla *viitotulla* suomella. Tässä tekstin pintarakenne kääntyy kohdekielelle, mutta eivät välttämättä muut tekstin sisältämät merkitykset. Tähän viittaa myös nimimerkki Kaarina:

– – Kuurojen esittämistä näytelmistä on paras karsia kaikki turhat sanat ja näytellä osaksi vaikka *visuaalisena*, se elävöittäisi näytelmää melkoisesti. Orjallinen tekstin seuraaminen aiheuttaa kankeutta esitykseen, jonka seikan kyllä välttävät puhetaidon hyvin hallitsevat. Itse aikoinani muuntelin tekstiä melkoisesti, paremmin viittoimilla esitettäväksi, koska käytössäni ei ollut puhetaidon täydellisesti hallitsevia esiintyjä. Visuaalisessa esityksessä olisi viittomien kyllä oltava mahdollisimman selviä. (*Kulttuuripäivien lähestyessä*, Kuurojen Lehti, 4/1971, 8; kursivointi tämän kirjoittajan.)

Koska ”viittomakielisyys” yhdistettiin kankeuteen, yhteisö oli pakotettu etsimään omalle, idiomaattiselle ilmaisulleen toisenlaisen nimikkeen. Edellä Kaarinan siteeraama visuaalisuus-termi esiintyi Kuurojen Lehden palstoilla ensimmäistä kertaa nimenomaan näytelmien yhteydessä Kuurojen pohjoismaisessa kongressissa vuonna 1970. Tällöin nimimerkki Kaisa kirjoitti Kuurojen Joulu -lehteen (*ÖREBRO ja yhdestoista kierros pohjoismaista kuurojenkongressia – erään vähemmän vakavan ja virallisen matkapäiväkirjan mukaan*, Kuurojen Joulu 1970, 11, 24) visuaalisesta teatterista:

Tänään sitten pääsimme selville siitä, mitä se ”VISUAALINEN TEATTERI” on ja sisällään pitää. Pitää se paljon. Se on pantomiimin ja näyttelemisen väliltä. Se on teatteria silmille, sanatonta teatteria, pantomiimia siis ja tyylieltyjä viittomia.. jotakin meille. Se on mahdollisuus kuurolle ilmaista itseään, ideoida tunnelmiaan, näkemystään, kokemuksiaan ilman että sanallisen ilmaisun puutteellisuus asettaa rajoituksia. – – Mielipiteitä oli, tavallistakin näytelmää puolustettiin kielellisesti kehittäväenä – –.

Visuaalinen näytelmä koostui siis eri elementeistä, johon ei tarvittu puhekieltä, joten *sanallisen ilmaisun puutteellisuus* ei aiheuttanut rajoituksia. Se antoi luvan harjoittaa luovaa ilmaisua viittomakielellä, koska suomen kielen sääntöjä ei tarvinnut noudattaa mikä puolestaan vapautti tulkitsijat tarkkailemasta itseään ja tuotostaan toisen kielen kautta. Toisaalta (visuaaliseen) viittomakieleen ei nähty sisältyvän samanlaisia kasvatuksellisia ja korkeakulttuurisia arvoja, koska se ei ”kehittänyt kielitajua”.

6.3.2 Visuaalinen kerronta

Arvostelutuomareiden neuvottelukokouksessa Tampereella tehtiin ehdotus kerrontakilpailun muuttamisesta. Perusteluna oli, että kerrontakilpailu nykyisenään suosii paremman kielellisen esitystaidon omaavia. Sellaiset lahjakkaat kertojat, jotka osaavat elävästi ja hyvin kertoa kuuron ”omalla kielellä”, jäävät heistä jälkeen arvostelussa ja saavat vähemmän pisteitä vaikka esitys olisi elävä ja kokonaisuutena ehjä. (Korhonen, *Kerrontakilpailu VIII kulttuuripäivillä*, Kuurojen Lehti, 1/1971, 12.)

Viittomakielistä kerrontaa luonnehdittiin siis kerrontana ”omalla tavalla”; sitä tarjottiin niille, joilla oli niin sanottu heikko kielitaito suomen kielessä.

Toivomme, että uusi tapa avaa lahjakkaille kertojille, jotka ovat pelänneet ”heikkoa kieltä” tai sen takia saaneet vähemmän pisteitä mielestään, uusia mahdollisuuksia – Onko uusi tapa parempi kuin entinen, saamme tietää sitten kun sitä on koettu Tampereella 1971.

Kerronta jaettiin kahteen sarjaan 1) Kerronta, 2) Visuaalinen kerronta eli *kerronta kuurojen käyttämällä tyylillä, jonka arvostelussa kielenkäytön ja puheen osuus ei ole tärkeä*. Ennen tätä kerronnassa oli myös kaksi sarjaa (A ja B), kuten lausunnassa. Korhonen tarkensi kirjoituksessaan näiden kahden sarjan eroa,

Ne jotka haluavat käyttää kerrontaa simultaanimenetelmällä, siis puhua ja viittoa sanasta sanaan käyttävät tämän mukaan kerronta-sarjaa ja ne, jotka haluavat kertoa ”omalla tavalla” sarjaa 2, Visuaalista. (Korhonen, *Kerrontakilpailu VIII kulttuuripäivillä*, Kuurojen Lehti, 1/1971, 12.)

Muu yhteisö taas näki visuaalisuuden antavan mahdollisuuden ensikieleltään viittomakielisille, jossa he voivat ilmaista itseään omalla kielellä parhaalla mahdollisella tavalla:

Nyt onkin uusi kerrontalaji n.s. visuaalinen kerronta, johon voivat ottaa osaa todelliset kertojalahjakkuudet, semmoiset jotka parhaiten elävöittävät seuraa, missä kulloinkin ovat (nimim. Kaarina, *Kulttuuripäivien lähestyessä*, Kuurojen Lehti, 4/1971, 8).

Vuoden 1969 kulttuuripäivillä kerronnassa kilpaili 12 esiintyjää.²² Uuden lajin tultua vuonna 1971 molemmissa kilpailulajissa kilpaili 6 esiintyjää. Puolet kilpailijoista siis tunsivat visuaalisen kerronnan omimmakseen. Visuaalisuus mainitaan terminä kilpailulajissa, mutta ei lähes kymmeneen vuoteen vielä lausunnassa eikä näytelmässä. Kuurojen Lehdessä näkyi kuitenkin varovaisia kirjoituksia viittomakielisen lausunnan ja näytelmän puolesta, missä erityisesti lausunta oli mielenkiinnon kohteena.

6.3.3 Visuaalisuus viittomakielisyyden merkitsijänä

Ennen vuotta 1970 visuaalisuus-termiä ei esiintynyt Kuurojen Lehdessä tai muissa kuuroille tarkoitetuissa viestimissä eikä siten todennäköisesti myöskään viittomakielisissä keskusteluissa. Tämän jälkeen termi alkoi arkipäiväistyä nopeasti kaikkiin niihin yhteyksiin, joissa puhuttiin kuurojen kulttuurista. Pidänkin juuri visuaalisuus-termiä eräänlaisena merkitsimenä, jolla nimettiin omaehtoista kulttuuria ja kaikkia niitä taidemuotoja, jotka erosivat kuulevien kolonialisoivasta suomenkielisestä kulttuurista. Visuaalisuus-termiä käytettiin eri yhteyksissä, muun muassa Kuurojen Liiton 70-vuotisjuhlan yhteydessä järjestetyssä tilaisuudessa "Visuaalinen ilta", jota Narmala kuvaili jälkepäin Kuurojen Lehteen (*Liiton 70-vuotisjuhla*, 11/1975, 3–4),

.. sai nauttia visuaalisista esityksistä. Kaikki oli silmin havaittavissa ja ymmärrettävissä. Kuuloa ei tarvittu, joskin juontaja puhui mikrofonin ja eräät kohdat oli niinkään tulkittava ääneen, mutta tämäkin vain kuulevien viihtyväisyyttä ajatellen. Mm. Päivi Paunu esitti kaksi laulua ääneen ja viittoen, Sirpa Kostainen lausujana ja Tauno Jokela pantomiimina, Tyst Teater, Kaisu Korhosen amatööriryhmä – – Pastori Jussilainen – – Kysymyksessä oli normaalin teatterin esittämistä viittomakielellä.

Visuaalisuudella nimettiin lähes kaikkia kuurojen omia kulttuuri-ilmiöitä koko 1970-luvun ajan ilman, että sen merkitystä tarkemmin määriteltiin. Kuurojen pohjoismaisessa teatteriseminaarissa, joka järjestettiin Suomessa (Nieminen, *Mitä kuurojen teatteri on?*

²² 4 kilpaili A-sarjassa ja 8 B-sarjassa.

Pohjoismainen teatteriseminaari Hanasaarella, Kuurojen Lehti, 6–7/1979, 4–6), visuaalisuutta pohdittiin ilmiselvästi jossain muodossa, sillä seminaarin keskusteluaiheita oli: *Kuurojen kulttuuri – visuaalinen kulttuuri, onko se sama asia? Mitä Kuurojen teatteri on? Kieli, jota kaikki ymmärtävät*. Seminaarin loppupäätelmänä todettiin, että visuaalisuus, visuaalinen havainnointi ja kuurojen teatterin ilmaisukeinot ovat kuuluvat nimenomaan idiomaattiseen viittomakieleen. Visuaalisuutta käytettiin siis eräänlaisena synonyymina viittomakielelle:

Näitä aiheita käsitellessä tuli selvästi esiin uusi suuntaus kuurojen kulttuurissa: ollaan menossa yhä visuaalisempaan ilmaisuun päin, käytetään yhä enemmän aitoa, rikasta viittomakieltä –

Visuaalinen-termi näkyi myös 1970-luvun kulttuuripäivien ohjelmistossa: Kilpailuesityksiin lisättiin uusia lajeja: visuaalinen kerronta (1971), visuaalinen teatteri (1978) ja visuaalinen runous (1980). Nämä lajit mahdollistivat pesäeron edelliseen aikakauteen, jota leimasi suomen kieli. Näytelmissä puolestaan visuaalinen teatteri (ks. s. 38), josta käytettiin myöhemmin nimeä ”sketsi” tarjosi *teatteria silmille*, joka koostui sellaisista visuaalisuuselementeistä kuten pantomiimista, sanattomista viestinnöistä tai ”tyylitellyistä viittomista”.

Pantomiimissa nähtiin mahdollisuudet oman visuaalisen kulttuurin ja jopa viittomakielen kehittämiseen.

– – Kuurot ovat tehneet ainutlaatuisen uran muuttamalla pantomiimin kieleksi. Siis he voivat liikkeillään esittää mitä tahansa, sanallisesti ja jopa kieliopillisesti. Jos kuurot tiedostaisivat tämän ja jalostavat viittomiaan siten, että syntyy taidetta, niin pitemmälle ei ihminen voi tulla tällä alalla. En tällä tarkoita laulu- ja lausuntaviittomaa, joka ”aaltoilevana” seuraa runon tai esityksen rytmiä. (Rea [Stadius], *Pantomiimi – kuuron aineellinen ja ajatusperäinen kieli*, Kuurojen Lehti, 2/1971, 5–6.)

Päinvastaista mieltä oli taas Raija Nieminen, joka artikkelissaan *Viittomakieli luo mahdollisuudet omaehtoiseen kulttuuriimme* (Kuurojen Lehti, 11/1974) ylisti etenkin lausuntaa – viittomakielellä esitettyä. Nieminen siteerasi Eino Savisaaren Pohjoismaiden kongressissa pitämää esitelmää, jonka mukaan viittomakielellä esitetyt runot olisivat kauneinta kulttuuria, kuulevillekin. Samassa 1974 Kuurojen pohjoismaisessa kongressissa suomalaisten ryhmä antoi näytteitä lausunnasta. Liisa

Kauppisen johtama ryhmä esitti erilaisia runonesittämistapoja: pelkästään viittoen ja puhuen sekä tulkkia apuna käyttäen tapahtuvaa lausumista (Nieminen, *Viittomakieli luo mahdollisuudet omaehtoiseen kulttuuriimme*, Kuurojen Lehti, 11/1974, 6–7).

Neljän vuoden päästä, vuonna 1978 Pohjoismaiden kuurojen kulttuurifestivaalissa Suomen ryhmä esitteli myös lausuntaa, mutta nyt nimellä *kuurojen musiikki* (Ojala, *Käytiin kulttuurifestivaaleilla Aalborgissa*, Kuurojen Lehti, 9/1978, 2–4):

Suomalaiset ryntäsivät lavalle koko esiintyjäryhmän voimin antamaan esimakua siitä mitä tulossa oli aiheesta Kuurojen musiikki. Esitimme koko porukan voimin laulun ”Kaikki kaikk’ ylös yhtenä miehenä nyt kuuron onnea valvomaan..”

Teeman kautta Kuurojen Liitto halusi tuoda esille kuurojen oman tavan nauttia musiikista kuulon puuttumisesta huolimatta. Suomen esitysvuorossa ryhmäesityksen lisäksi muun muassa Kaisu Korhonen esitelmöi siitä, millaista on kuurojen musiikki:

Muutaman laulu- ja runoesimerkin avulla hän osoitti sen, että viittomakielen rytmi (sävel) ei ole sama kuin meidän kuulevien laulamien laulujen. Kuurojen musiikki ja rytmi lähtee kuurosta itsestään, sisältäpäin ja koska sen perustana on visuaalinen kokemus, se on erilaista kuin kuulevien ääneen perustuva musiikki. (Ojala, *Käytiin kulttuurifestivaaleilla Aalborgissa*, Kuurojen Lehti, 9/1978, 3.)

Suomalaisten harras suhtautuminen visuaaliseen runouteen tai ”musiikkiin” ei kuitenkaan saanut vastakaikua muista Pohjoismaista. Samassa kulttuuritapahtumassa tanskalaisten kuurojen esityksessä ”Kenraaliharjoitus” ilkuittiin suomalaista viittomakuoroa ja ”oikeaoppista” viittomista. (Ojala, *Käytiin kulttuurifestivaaleilla Aalborgissa*, Kuurojen Lehti, 9/1978, 2–4.) Tapahtuman jälkeen kuurojen musiikista ei enää kirjoitettu, mutta seuraavilla kulttuuripäivillä (1980) kilpailulajina oli ensimmäistä kertaa *visuaalinen runo*.

6.4 Varsinaisen viittomakielen aikakausi (1979–1996)

Edellistä aikakautta leimasi yhteisön pyrkimys irtautua kolonialisoivasta kulttuurista luomalla omaehtoista kulttuuria, jota kutsuttiin visuaaliseksi. Seuraavalla kaudella muutospaineet vaikuttivat myös yhteisön sisälle, kuurotietoisuuden myötä. Keskustelut kuurotietoisuudesta, varsinaisesta viittomakielestä ja kulttuuripäivien esityskielestä leimasivat tätä aikakautta.

6.4.1 Kuurotietoisuus ja varsinainen viittomakieli

Lars Åke Wikströmin luento kuurojen itsetunnosta (ks. s. 12) Kuurojen pohjoismaisessa kulttuurifestivaalissa oli lähtökohtana tälle valtaisalle prosessille. Aiheesta laadittiin pääkirjoitus Kuurojen Lehteen *Kuurotietoisuus*, jonka allekirjoittivat RN [Nieminen] ja JN [Narmala] (Kuurojen Lehti, 9/1979). Tässä selostettiin kuurotietoisien henkilön hyväksyvän itsensä: hän tiedostaa paikkansa ja on valmis ajamaan ja puolustamaan kuurojen oikeuksia. Hän auttaa muita kuuroja tulemaan kuurotietoiseksi ja ymmärtää, että hänen omat kokemuksensa ovat sellaisia, joita kuuleva ei voi kokea. Siksi kuuro ihminen tietää parhaiten mitä on olla kuuro. Lopuksi Nieminen ja Narmala totesivat, että kuurotietoisuus on elänyt omalla tavallaan myös Suomessa, mutta nyt käsite oli reaalistunut Wikströmin myötä.

Nieminen kirjoitti aiheesta toistamiseen viiden sivun kirjoituksen *Kuurotietoisuus tulee Suomeen* (Kuurojen Joulu, 1979, 14–17, 30), jossa kerrottiin kuurotietoisuuden synnystä ja taustoista Deaf Pride -liikkeen (ks. s. 11) tuella ja miten näkemys kuuroudesta voidaan muuttaa positiiviseksi sen sijaan, että kuuro nähtiin negaation kautta *ihmisenä, joka ei kuule*. Kuurojen ongelmana ei ollut Niemisen mukaan kuurous vaan *heidän asemansa kielellisenä vähemmistönä*.

Ensimmäinen kuurotietoisuusseminaari järjestettiin Kuurojen Liiton kurssikeskuksessa Malminharjulla tammikuussa 1980. Luennoilla tuotiin esille, miten kuuroja oli vuosikymmenten ajan yritetty muokata yhteiskuntaan sopiviksi, kuulevien mielestä

normaaleiksi. (R. N. [Nieminen], *Kuurotietoisuusseminaari Malminharjulla veti runsaasti osanottajia*, *Kuurojen Lehti*, 2/1980, 6–7.) Kuurotietoisuusseminaari oli menestys, minkä jälkeen Kuurojen Liitto alkoi järjestää kuurotietoisuuskursseja eri paikkakunnilla.²³

Samoihin aikoihin uusimmat viittomakielen tutkimukset alkavat myös rantautua Suomeen. Vuonna 1979 ilmestyi kuurojen vanhempien kuuleva jälkeläisen, kuurojenpappi Eino Savisaaren pääkirjoitus *Varsinainen viittomakieli löydetty* (*Kuurojen Lehti*, 3/1979). Artikkelissaan Savisaari kirjoitti oralismin kielteisestä vaikutuksesta kuurojen yhteisöön ja viittomakieleen sekä näki kulttuuripäivien ansioksi sen, että viittomakieli säilyi ja kehittyi. Savisaaren mukaan viittomakieli muuttui nimenomaan 1960-luvulla, sillä vaikka viittominen sallittiin kouluissa, sitä jouduttiin ”täydentämään” uusilla viittomilla samalla, kun syntyi uusi tapa viittoa puhekielen mukaisesti (viitottu puhe). Savisaari kutsui tätä *kuulevien viittomakieleksi*. Savisaari totesi, että osan mielestä tämä niin sanottu täydennetty viittomakieli on tehty täysmittaiseksi kieleksi muitten kielten rinnalle, mutta samalla kun haluttiin rajoittaa kielen käyttö ja alkuperä kuuroihin, käytettiin termiä *kuurojen viittomakieli*. Savisaari viittasi uusimpiin viittomakielen tutkimuksiin ja ymmärsi, että tämän aiemmin väheksytyyn kielen tutkimuksella tulee olemaan suuri vaikutus myös viittomakieliseen yhteisöön.²⁴

Kun tämän kielen rikkaudet alkavat löytyä ja arvostus kohoaa merkitsee se myös, että jotain olennaista on löytynyt kuuroudesta. Silloin myös kuuro on löytänyt jotain arvokasta, luovuttamatonta itsestään.

²³ Käytettiin myös termiä kuurotuntemus. Monet kuurotietoisuuskurssin osallistujista ovat nykypäivän niin sanottuja johtajia kuurojen yhteisössä (Koivisto, 2006).

²⁴ Savisaaren ja Vanteen mukaan varsinaisella viittomakielellä tarkoitetaan kuurojen keskinäisessä kanssakäymisessä käyttämää viittomakieltä. (Savisaari & Vanne, 1979, 31–33).

6.4.2 Kiista esityskielestä

Helsingin kulttuuripäivillä (1980) esitysmäärä lähes kaksinkertaistui verrattuna edellisiin, esityksiä oli 85 ja osanottajia 240 (Koivisto, 2007; Liite 1; Nieminen, *Kuurojen kulttuuripäivät Helsingissä*, *Kuurojen Lehti*, 6/1980, 6). Kulttuuripäivien suosio kasvoikin rajusti 1980-luvun alussa. Kuurotietoisuuden vaikutukset eivät tosin vielä silloin näkyneet esityksissä. Sen vaikutukset alkoivat näkyä kaksi vuotta myöhemmin, Kouvolan kulttuuripäivillä vuonna 1982, jolloin osanottomäärä kasvoi entisestään, lähes puolella. Runo Savisaari otti tämä huomioon avajaispuheessaan (*Ennätysmäärä osanottajia XIII kulttuuripäivillä Kouvossa*, *Kuurojen Lehti*, 11/1982, 2):

Kuurotietoisuuden käsite tuli kuvaan. Kuurot eivät olleet enää toisen luokan kansalaisia. Heidän itsetuntonsa kohosi – osanottajamäärä on tällä kertaa yllättänyt järjestäjät. Se kohoo noin 400:aan ja on noin kaksikertainen entisiin verrattuna. Uusi nuorten sukupolvi on astunut esiin, rohkeasti ja ennakkokuulottomasti. Tämä on todettava suurella ilolla. Se on merkki siitä, että nuoret eivät kainostele eivätkä kärsi aiheetonta alemmuutta.

Kuurotietoisuuden vaikutukset alkoivat näkyä kulttuuripäivillä, etenkin nuorten esiintuloissa ja esityksissä. Esityksissä kokeiltiin sellaisia uusia esitysmuotoja, joita ei ollut nähty aikaisemmin. Nieminen kehuu kirjoituksessaan (*Teatteria Kouvolan kulttuuripäivillä*, *Kuurojen Joulu*, 1982, 19–21) esityksiä:

– – yksi uusia ilmaisutapoja etsivä, vahvasti visuaalinen näytelmä (Don Juan) – – siitä oli tehty esitys, joka sisälsi runsaasti visuaalisia oivalluksia – – Viittomakielisiä vuorosanoja oli vähän. – – Mikkelin Kuurojen yhdistyksen näytelmä ”suomalaista sisua”.. se kertoi tositapahtuman kuurojen elämästä entisaikaan. Ilmaisua oli aitoa viittomakieltä – – muita kuuroja liittyviä esityksiä mm. Tampereen koulun musikaalinen esitys, Nikkarilan talouskoulun näytelmä ”lahja kuuroille” aihe on myös kuurojen historiasta.

Nieminen käytti ilmaisuja, *vahvasti visuaalinen, runsaasti visuaalisia oivalluksia, ilmaisua oli aitoa viittomakieltä*. Esityksissä esiintyi enemmän tarinoita kuurojen elämästä ja maailmasta. Mukana oli myös turhautumisen tunnetta kuten Aino Lahdenperän runossa ”Vihaan ja rakastan”. Niissä kerrottiin tuntemuksista myös silloin, kun yhteiskunta estää unelman toteutumisen, jos henkilö on kuuro (Nieminen, *Teatteria Kouvolan kulttuuripäivillä*, *Kuurojen Joulu*, 1982, 21).

Kouvolan kulttuuripäivillä uusista tuulahduksista ei keskusteltu, ainakin Kuurojen Lehden välityksellä. Tilanteeseen tuli radikaali muutos seuraavalla kulttuuripäivillä, jotka pidettiin Kuopiossa. Tällöin Jämsäkosken kuurot voittivat (lausunta)kuorokilpailun, jota ei tässä tutkimuksessa sen rajallisuuden takia ole ollut mahdollista esityslajina ottaa huomioon. Kuoroa johti Kuurojen Liiton nykyinen toiminnanjohtaja Markku Jokinen. Tästä esityksestä ja voitosta syntyi kiivasta mielipiteenvaihtoa, joka näkyi myös Kuurojen Lehden palstoilla:

– en ole ainoa joka näin ajattelee että se kuorokilpailu oli aivan päin mäntyyneen tulosten perusteella – oli kahdenlaisia esityksiä, kuuroon sopiva esitys ja sitten se varsinaisella viittomakielellä kuten sanotaan. Omasta mielestäni kuoroesitys ei ole mikään ”liikuntaa” esitys kuten ainakin muutamat sitä esittivät eikä sanojen muuttamista. Mielestäni kuoroesitys on esitettävä niin kuin se kuuluukin esitettävän ja sanat sen mukaan kun ne on kirjoitettu, en ole ennen missään kuulevien nähnyt esittävän kuoron ”liikuntaesityksenä” – Jos tällaista halutaan silloin pitää kilpailu jakaa kahteen osaan varsinaisella viittomakielellä ja kirjainkielellä jotta ne jotka haluavat esiintyä olisi mahdollisuus valita ja olla tasapuolisesti mukana kilpailussa. (nimim. Hämmästynyt, *Ajatuksia Kulttuuripäiviltä Kuopiossa*, Kuurojen Lehti, 11–12/1984, 8.)

Kuurotietoisuuskurssin järjestelyissä mukana ollut kuuleva viittomakielinen Raili Ojala, joka oli kulttuuripäivillä kilpailuesitystuomarina, puolusti kirjoituksissaan (*Mietteitä kulttuuripäivien jälkeen. Mitä on kuurojen kulttuuria?*, Kuurojen Lehti, 11–12/1984, 7–8) vahvasti niitä esityksiä, jotka esitettiin viittomakielellä:

Todellisen ratkaisun eteen jouduin, kun Jämsäkosken kuoro esitti viittomakielellä. Esitys oli suhteellisen hyvä käänös viittomakielelle. Esitys oli mukavantempaavaa, aito, YMMÄRRETTÄVÄ.

Ojalan mielestä esitys oli saavuttanut kuoron yleisönsä. Ojala kirjoitti, että kuoro on tehnyt työtä runon kanssa, *jotta se kääntyisi kuuroille ymmärrettävään muotoon, viittomakielelle*. Hän huomautti, että hyvässä käänöksessä päästään irti sanoista, käännetään ajatus, tunne ja sisältö. Hänestä mikään muu esitys ei sykehdyttänyt häntä niin paljon kuin tämä esitys. Ojala huomautti, ettei Kuurojen Liiton taholta ole luotu normistoa, kumpi on parempaa kuurojen kulttuuria – *viitottu suomi vai viittomakielelle käännetty esitys*. Lopuksi Ojala huomautti, että Kuurojen Liiton

Viittomakielitoimikunta on päättänyt (toukokuussa), ettei se enää käytä termiä varsinainen viittomakieli vaan sen sijaan viittomakieli ja viitottu suomi.

– – Viitottu suomihan ei ole mitään kieltä, vaan kahden kielen sekoitus, jossa kummankin kielen omanleimainen ilmaisu on kielen rikkaus kärsii. Jos olemme sitä mieltä, että viittomakieli on kieli kielten joukossa, sille pitäisi myös pystyä kääntämään teksti kuin teksti. Viitotussa suomessa runoja tai muuta esitettäessä valitettavasti viittomakieli on aina se mikä kärsii, koska suomen kielen sanat ja runon, tekstin rytmi sitoo liikaa viittomailmaisua. – – –

Ojala toi esiin sen, että jos noudatetaan runon omaa rytmiä, rikkoo se viittomakielistä ilmaisua. Hän kirjoitti ymmärtävänsä sen, että viitotulla suomella toteutetuilla esityksillä oli kuitenkin omat harrastaja- ja kannattajakuntansa eikä siksi tahtonut tyrmätä sitä. Mutta Ojala halusi, että liiton ajamat asiat, *viittomakieli on kieli ja kuurojen kulttuurin perusta*, näkyisivät myös esityksissä. Ojala totesi, ettei muutokseen päästä hetkessä, mutta hän uskoi, että siihen päästään uuden, nuoren sukupolven avulla. (Ojala, *Mietteitä kulttuuripäivien jälkeen. Mitä on kuurojen kulttuuria?*, *Kuurojen Lehti*, 11–12/1984, 7–8.)

Kaikki eivät olleet samaa mieltä Ojalan kanssa, kuten nimimerkki, ”maamme – oleks historiaa?” (*Hampaan kolosta pippurit pois..*, *Kuurojen Lehti*, 15–16/1984, 7), joka haukkui esitystä:

– – Kuoron esitys oli tunteetonta rutiinimaista, enkä kaikin paikoin ymmärtänyt, missä kohtaa runoa oltiin menossa. Markku Jokisen kiemurtelu pisti silmään—

Kirjoittajan mielestä tarvittiin molempia, viittomakieltä ja viitottua suomea, täydentämään toisiaan.

. – – – Jos taasen tarkoitetaan sellaista suoraa viittomakieltä, joka ei ole kirjakielen mukaista, mikä estää sitä käyttämästä? Tässä kielten sekamelskassa pitää huomata myös n.s. visuaalinen viittomakieli eli ”mykkä viittominen”. Kumpaa enemmän kannatetaan, viittomista ja huulilukua vai mykkäviittomista?

Jälkimmäinen kirjoittaja näki ”varsinaisen viittomakielen” *mykkäviittomisena*, ja tämänkaltaisen sanavalintojensa kautta ilmasi myös sen, ettei se olisi samanarvoinen kuin viittomisen ja suomenkielisen huulion yhtäaikainen käyttö. Tästä huolimatta kirjoittaja oli samaa mieltä Niemisen kanssa siitä, että on luotava viittomakielinen rytmi

runossa ja hylättävä käsitykset siitä, mikä on kuulevien mielestä rytmiä. (nimim. maamme – oleks historiaa?, *Hampaan kolosta pippurit pois...*, Kuurojen Lehti, 15–16/1984, 7.)

Syntynyt ristiriita oli niin suuri, että Narmala kirjoitti Kuurojen Lehteen pääkirjoituksen *Kulttuuripäivät tienhaarassa?* (Kuurojen Lehti, 13–14/1984). Pääkirjoituksen alapuolella sulkeissa luki myös: *Huom! Tämä on vain mielipide vaikka on pääkirjoitussivulla muun aineiston puuttuessa.* Narmala kirjoitti normaalin tapansa mukaan suorasukaisesti;

– – Kuopiossa tuli vahvasti esille viittomakieli varsinkin lausuntalajeissa. Mutta kummallisinta: valtaosa kuuroista ei tunnu hyväksyvän viittomakieltä, viitottu suomenkieli on heidän mielestään ainoa oikea varsinkin kuorolausunnassa.

Kirjoituksessa Narmala moitti niitä, jotka vastustivat niin sanottua varsinaista viittomakieltä ja totesi, että viittomakieli on palamassa sille alkuaan kuuluneelle paikalle. Hän viittasi kulta-aikoihin, Albert Tallrothin kuuromykkäinlauluun. Narmalan kirjoituksesta ilmeni, että yhteisössä on keskusteltu siitä mahdollisuudesta, että kuuroesitykset jaettaisiin vastaisuudessa kahteen sarjaan: viitottuun suomeen ja viittomakieleen. Narmala tyrmäsi tämän ajatuksen ja harkitsi sellaistaikin, että koko kilpailuajatukselta luovuttaisiin. Lopuksi Narmala totesi:

Tärkeintä kuitenkin on, että viittomakieli hyväksytään yhtä estottomasti ja rohkeasti kuin Espoon nuori kuoro Kuopion esityksessään: Hyväksy viittomakieli.

1990-luvulla Sirpa Kostiainen tuotti useita kirjoituksia kulttuurista Kuurojen Lehteen²⁵. Hän otti usein sovittelijan roolin, koska esityskielistä oltiin yhä eri mieltä.

Kuurojen kulttuurin maailman kuuluu siis erilaisin ilmaisukeinoin tuotettuja esityksiä, visuaalisia ja viittomakielisiä. Antakaamme niiden kulkea rinnakkain, sillä molemmista

²⁵ *Kulttuuripäivillä sanottua* (Kuurojen Lehti, 7/1989); *Kulttuuriohjaajat avainasemissa* (Kuurojen Lehti, 7/1989); *Kuurojen liiton kulttuurikeskus 2-vuotias ja täynnä energiaa* (Kuurojen Lehti, 11/1989); *Kuurojen esityskulttuuri tänään* (Kuurojen Lehti, 6-7/1991); *Kuurojen kulttuuri – yhteinen kulttuuri* (Kuurojen Lehti, 11/1992).

löytyy syvyyttä ja elämyksiä. (Kostiainen, *Kuurojen esityskulttuuri tänään*, Kuurojen Lehti, 6–7/1991, 13.)

Kostiainen on todennäköisesti pohdiskellut 1980- ja 1990-luvun muutoksien syitä, koska seuraavana vuonna hän analysoi viimeisessä kirjoituksessaan (*Kuurojen kulttuuri – yleinen kulttuuri*, Kuurojen Lehti, 11/1992, 7) kulttuuripäivien muutoksia ja niiden syitä. Kostiainen näki, että kuurojen kulttuuri voidaan jaksottaa kolmeen aikakauteen: Ensiksi oli Hirnin aikainen *viittomakielinen kulttuuri*, jolloin kaikki esitettiin pelkästään viittomakielellä. Sitten tuli *mukaan suomen kieli koulujen puheopetuksen kuuroutuneiden myötä*, ja kolmanneksi palattiin entiseen viittomakieliseen kulttuuriin.

Tänään osa kuuroista haluaisi palata entiseen, siis pelkästään viittomakieliseen tapaan. Heidän mielestään viitottu suomi ei ole aitoa kuurojen kulttuuria. He haluavat, että kuurojen kulttuuri on puhtaasti visuaalista – tulee olla kuurojen itsensä luomaa – tälle ryhmälle yleinen kulttuuri: kuulevien kirjailijoiden kirjoittamat runot ja näytelmät ovat vierasta kieltä. Se ei kuulu kuuroille. Se ei ole meidän omaa kulttuuria!

6.5 Viittomakielisyyden aikakausi (1997–)

Edellisen vuosikymmenen alkuvaiheessa keskusteluja leimasi ristiriita viittomakielen ja viitotun suomen välillä ja keskusteluissa näkyi vanhemman sukupolven kaipuu takaisin vanhoihin aikoihin. Muutoinkin 1980-luvun loppupuolella ja 1990-luvun alkupuolella Kuurojen Lehdessä elettiin hiljaiseloa kulttuuripäivien kirjoitusten kohdalla. Kulttuuripäivien esityksistä tai tapahtumista ei kirjoitettu paljon, muun muassa mielipidekirjoitukset vähenivät. Syitä voi olla kaksi: Viittomakielisen Kuurojen Videotiedotteen tuotanto alkoi vuonna 1983; toisekseen kulttuuripäivistä kirjoittaneet toimittajat olivat kuulevia eivätkä siis äidinkieleltään viittomakielisiä. Kirjoitukset muuttuivat raportoinniksi, josta näkyy ettei kirjoittajilla ollut viittomakielisen yhteisön ymmärrystä ja näkemystä siitä, mikä merkitys kulttuuripäivillä yhteisölle sisäisesti oli.

Pohjoismaisten seminaarien merkeissä pohdittiin jälleen 1990-luvun alussa sitä, mikä on kuurojen kulttuuria. Tällöin, noin kymmenen vuoden hiljaisuuden jälkeen, keskusteluihin tuli uusi käsite: viittomakielinen kulttuuri.

Viittomakielinen-termiin määritelmä syntyi Kuurojen Liiton viittomakielentoimikunnan keskusteluissa²⁶, jolloin toimikunnan jäseninä olivat muun muassa Jokinen ja Kauppinen. Termi alkoi levitä vähitellen 1990-luvun puolivälissä, mutta tuli yleiseen tietoisuuteen Viittomakieliset Suomessa -artikkelikokoelman (Malm, 2000) myötä. Silloin toimittajakunnassa keskusteltiin, uskaltaisiko käyttää viittomakielinen -termiä teoksen nimessä²⁷. Muun muassa Markku Jokisen artikkelissa käsiteltiin viittomakielinen-termiä: *viittomakielinen on henkilö, jonka äidinkieli on viittomakieli* (Jokinen, 2000, 79–81).

Viittomakielinen-termi toi uudenlaisen näkökulman viittomakielisen yhteisön identiteettikeskusteluihin. Identiteetin määrittely ei enää riippunut ainoastaan kuulosta vaan myös kielestä. On kai paljolti termin ansiota, että suomalainen viittomakieli tunnustettiin Suomen perustuslaissa vuonna 1995 ja viittomakielinen luokanopettajakoulutus alkoi Jyväskylän yliopistossa vuonna 1998.

Viittomakielinen-termillä oli myös vaikutuksensa tuolloiseen eri kirjoituksissa käytyihin keskusteluun siitä, mitä viittomakielinen kulttuuri on ja voiko sitä käyttää ”kuurojen kulttuurin” sijasta? Ja kuuluuko kuurojen/viittomakielinen kulttuuri myös viittomakielisille kuuleville?²⁸

Ajanjakso 1999–2006 voidaan nähdä eräällä tavoin vanhojen perinteiden vaalimisena ja elvyttämisenä sekä kulttuuripäivien suunnan etsimisen aikakautena. 2000-lukua lähestyttäessä vanhempien sukupolven edustajien toiveita alettiin ymmärtää. Kilpailulajeihin tehtiin muutoksia, 1980-luvun ”trendit” kuten iskelmä ja liikuntaesitykset, poistettiin ohjelmistosta. Ohjelmaan otettiin takaisin vanhat kilpailulajit, huumori ja ex tempore -puhe. Lausunta jaettiin taas Lappeenrannan

²⁶ Jokinen, tiedonanto Kuurotietoisuuskurssilla 6.11.2009

²⁷ Rainö, tiedonanto 6.3.2010

²⁸ Lehtomäki (nyk. Torboli), *Kulttuurikeskuksen voikukka*, Kultti, maaliskuu/2001, pääkirjoitus; Jokinen, *Viittomakielisiä kulttuuripäiviä kohti?*, Kuurojen Lehti, 4/2001, pääkirjoitus; Jokinen, *Kulttuuri elämänvirtana*, Kuurojen Lehti, 4/2002, pääkirjoitus; Lähteenmäki, *Rakas viittomakielinen kulttuuri*, Kuurojen Lehti, 4/2005, 29–31.

kulttuuripäivillä (2001) kahteen lajiin, perinteiseen ja visuaaliseen. Nämä eivät kuitenkaan pysyneet ohjelmassa pitempään. (Liite 1)

Viittomakielinen-termi esiintyi virallisesti ensimmäistä kertaa kulttuuripäivien yhteydessä, kun vuoden 1999 kulttuuripäivät järjestettiin Espoossa, nimellä *Eläköön Espoo! Viittomakielinen kulttuuritapahtuma*. Ei ollut ihme, että isäntäyhdistys Espoon Viittomakieliset ry, vaihtoi nimensä kuurojen yhdistyksestä nykyiseen nimeen ensimmäisenä Suomessa vuonna 1998. Espoon kulttuuripäivistä kirjoitettiin Kuurojen Lehteen (Nevalainen, *Eläköön Espoo! – viittomakielinen kulttuuritapahtuma näkyi ja valloitti*, Kuurojen Lehti, 4/1999) nelisivuinen juttu, mutta vain siitä raportoiden. Esityskieliä ei myöskään kommentoitu, mikä saattaa johtua siitä, että kirjoittaja oli ei-äidinkieleltään viittomakielinen.

2000-luvusta alkaen on käytetty viittomakielinen-termiä tietoisesti. Salla Lähteenmäki kuvaili haastattelussaan Helena Torbolista (*Rakas viittomakielinen kulttuuri*, Kuurojen Lehti, 4/2005, 29) yhteisössä esiinnousseita kysymyksiä 2000-luvulla:

Elämme aikakauden murrosta: viittomakieli käy sukupolvenvaihdosta ja kuurojen kulttuuri hakee uusia ilmenemismuotoja. Mitä viittomakielisten kuurojen kulttuuri ja taide oikeastaan ovat? Mistä ne ovat tulleet ja mihin matkalla?

Helena Lehtomäki (nyk. Torboli), nykyinen Kuurojen Liiton hyvinvointi- ja kulttuuriyksikön päällikkö, oli pohtinut kysymystä ja ajatuksia viittomakielisestä taiteesta. Hän vastasi tuolloin Espoon viittomakielisten kulttuuritapahtumasta. Pääkirjoituksessaan Kuurojen Lehdessä (*Eläköön viittomakielinen kulttuuritapahtuma!*, Kuurojen Lehti, 4/1999) hän vältti käyttämästä kuuro-sanaa. Hän sen sijaan käytti viittomakielinen-termiä:

Kulttuuritapahtuma toimii tulevaisuudessa viittomakielisen yhteisön onnen tuojana – välittämällä visuaalista ja viittomakielistä kulttuuria ja taidetta.

Lehtomäki pohti ”kuurojen kulttuurin” käsitettä pääkirjoituksessaan Kuurojen Liiton Kulttuurikeskuksen tiedotuslehdessä (*Kulttuurikeskuksen voikukka*, Kultti, maaliskuu/2001, pääkirjoitus) *Aletaanko puhua viittomakielisestä kulttuurista kuurojen kulttuurin sijaan?* Hän totesi, että kuurojen kulttuuria on vaalittava, mutta hänestä on pohdittava kysymystä: *onko kuurojen kulttuurissa ja viittomakielisessä kulttuurissa*

eroja? Onko viittomakielinen kulttuuri ulkoista kulttuuria? Lehtomäki toi esiin seikan, että kuurojen kulttuuria ei ole Suomessa akateemisesti tutkittu, vaikka siitä on keskusteltu eri tilaisuuksissa ja viittomakieli on tunnustettu peruslakia myöten. Kirjoituksessa käsiteltiin myös Lappeenrannan kulttuuriseminaaria, joka järjestettiin kulttuuripäivien yhteydessä (2001). Seminaariin oli kutsuttu kulttuuripolitiikan asiantuntijoita ja kuuroja, jotka käyttävät kulttuuripalveluja tai työskentelevät kulttuurin ja taiteen parissa. Kulttuurikeskus järjesti myös 27.–28.4.2002 kuurojen kulttuurifoorumin, jossa pohdittiin uudelleen kysymyksiä: *Mitä kulttuuri on? Mitä kuurojen kulttuuri sisältää, mitä se voi tarjota ja kenen vastuulla se on?* (Jalonen, [H. Koiviston raportin pohjalta], *Kulttuurin silta yhdistää menneen, nykyiseen ja tulevaan*, *Kuurojen Lehti*, 4/2002, 6–7). Kuurojen kulttuurista laadituissa teksteissä käytettiin runsaasti termejä *kuuro* ja *visuaalisuus*, mutta *viittomakielinen*-sana näkyi vain yhdessä kohdassa, jonka takana oli foorumin vilkkaat keskustelut:

Torbolin [Jonas] puheenvuoro herätti vilkkaan keskustelun siitäkin, pitäisikö kuurojen kulttuurin sijasta puhua viittomakielisestä kulttuurista. – Terttu Martola Espoon viittomakieliset ry:stä kertoi, että yhdistyksen nimen muuttaminen on ollut pelkästään eduksi. Marita S. Barber puolestaan mainitsi omassa puheenvuorossaan, että ”kuuro” on hyvä sana eikä se ole kuurojen näkökulmasta loukkaava vaan sisältää myönteisiä asioita.

Viittomakielinen-termi herätti paljon tunteita, koska kielellisestä näkökulmasta on mahdollista, että myös kuulevat ovat viittomakielisiä, siis niitä, jotka ovat omaksuneet kielen syntymästä alkaen viittomakielisessä perheessä varttuen. Jokinen kirjoittikin *Kuurojen Lehden* pääkirjoituksessaan (*Viittomakielisiä kulttuuripäiviä kohti?*, *Kuurojen Lehti*, 4/2001) viittomakielisistä kuulevista kulttuuriyhteisön jäsenenä. Hän toi esiin myös *Kuurojen kulttuuripäiviin* liittyvän kysymyksen, josta ei niihin aikoihin keskusteltu *Kuurojen Lehden* palstoilla:

Voisiko päivien kilpailuihin osallistua viittomakieliset kuulevat, esimerkiksi kuurojen vanhempien kuulevat lapset, joilla on myös oikeus viittomakieliseen identiteettiin.

Viittomakielisillä kuulevilla ei nimittäin ole ollut mahdollisuutta osallistua kulttuuripäiville, vaikka he olivat kirjoittaneet *Kuurojen Lehteen* kannanottoja viittomakielestä ja viittomakieltä puolustavia kirjoituksia (Eino ja Runo Savisaari, Rea Stadius, Raili Ojala ja Birgitta Wallvik).

Vuonna 2007 Kuurojen Liiton Kulttuurituotanto esittikin sääntömuutosta kulttuuripäiville, missä kuuleville viittomakielisille annettaisiin osallistumisoikeus kilpailuesityksiin, mutta Kuurojen Liiton hallitus laajensi osallistumisoikeuden kaikkiin kilpailusarjoihin kokouksessaan 21.4.2007. Edellisenä vuonna (2006) Kulttuurituotanto oli myös tehnyt kyselyn kulttuuripäivien kilpailuoikeudesta ja siitä, käytettäisiinkö kuurojen kulttuuripäivien sijasta nimeä viittomakieliset kulttuuripäivät/viittomakielisten kulttuuripäivät. Osallistumisoikeus kaikille viittomakielisille sai tässä kyselyssä kannatusta, mutta nimenmuutos ei. (Kuurojen Liiton hallitus, 2007.)

7 POHDINTA

Tässä tutkimuksessa on tullut selkeästi esiin se, että kuuron, viittomakielisen yhteisön kokema kolonialismi, oralismin muodossa, näkyi jälkikolonialistisessa merkityksessä kulttuuripäivien esityksissä ja kirjoituksissa, jotka koskivat sekä kulttuuripäivien sisältöjä että yleisemminkin kulttuuria. Vahvimmillaan tämä näkyi lausuntasarjassa. Esitysmäärien perusteella voitaisiin sanoa, että lausunnalla olisi ollut vahva paikkansa viittomakielisessä kulttuurissa, siitä huolimatta, että lausunnalla kilpailulajina oli ristiriitainen vaikutus viittomakieliseen yhteisöön. Lausunnassa käytetty kieli oli niin sanottua viitottua puhetta eli suomen kielen sanajärjestystä noudattavaa, viittomin höystettyä äänellistä tai äänetöntä puhetta. Oralismi oli vaikuttanut siihen, että puhuttu kieli oli päässyt vallalle kuurojen yhteisössä ja alistanut viittomakielen noudattamaan omia rakenteitaan. Lausunta oli siis samalla sekä alistava että mullistava seikka.

Viittomakielisellä runoudella on ollut monenlaisia vaikutuksia viittomakieliseen yhteisöön. Kulttuuripäivillä viittomakielinen lausunta määräsi sen, mikä on hienointa/parasta viittomakieltä, mutta tämän sisällöllinen merkitys muuttui jatkuvasti kulttuuripäivien 50-vuotishistorian ajan. Alkuaikoina, kun mallia otettiin valtakulttuurista ja runoja esitettiin viitotulla suomella eikä osattu arvostaa viittomakielen omia piirteitä, voidaan sanoa ilmiön heijastaneen jälkikolonialistisia ajatusrakenteita.

Puhutun kielen kielioppi näkyy etenkin niiden henkilöiden esityksissä, jotka olivat omaksuneet viittomisen puheenoppimisen jälkeen, samoin kuin niiden viittojen esityksissä, jotka muutoin olivat läheisesti tekemisissä kirjoitettujen tekstien kanssa (Sutton-Spence, 2005, 148). Kuurotietoisuuden ja visuaalisuuden korostamisen myötä tällaisten vaikutteiden arvostukseen tuli suuri muutos. Ymmärrettiin, että oma kulttuurikin voi olla arvokasta, ja lausunnasta tulikin keino irtautua kolonialisesta eli valtakulttuuria ihannoivasta suuntauksesta. Miksi viittomakielinen runous kuitenkin menestyi ja menestyy edelleen? Sutton-Spence (2005, 18–19) on todennut, että viittomakielinen runo menestyy, koska vaikutusvaltaiset kuurot ja kuulevat ovat oman asemansa kautta vahvistaneet viittomakielisen lausunnan asemaa tuomalla sitä esille julkisissa tilaisuuksissa. Viittomakielinen käännösrunous on tarjonnut kuuleville väylän

tehdä havainnot viittomakielen monimuotoisuudesta ja estetiikasta heille itselleen tunnistettavassa kontekstissa. Tällöin ulkopuolistenkin on ollut mahdollista suoda kuurojen kulttuurin tyypillisille ilmiöille niille kuuluvaa arvoantoa.

8 LOPUKSI

Tämän tutkimuksen lähestymistapa tuo esiin uuden näkökulman eli sen, miten yhteisö toimii kielellisessä kontekstissa ja miten kielelliset muutokset ja uudennokset heijastavat tapahtumia yhteisön sisällä. Tässä tutkimuksessa historiaa ei siis tarkastella siitä näkökulmasta, miten ulkopuoliset tahot kolonialisoivat viittomakielistä yhteisöä, vaan kuinka viittomakielinen yhteisö ylläpiti ja ylläpitää edelleen kolonialisoituja arvoja. Kun tämä tunnustetaan, pystytään tarkastelemaan ja tunnistamaan vieläkin jälkikolonialistisen prosessin piirteitä, joita kieltämättä esiintyy yhteisössämme.

Viimeinen, viittomakielisyyden aikakausi on kuitenkin osoittanut sen, että yhteisö on avautumassa ja siirtymässä uudenlaiseen kielellis-kulttuuriseen suuntaan, sillä se on myös hyväksymässä jäsenikseen viittomakieliset puhuvat kuulevat. Mutta tämäkään ei tapahdu nopeasti, sillä keskustelut Kuurojen Liiton nimen muuttamisesta²⁹ osoittivat sen, että yhteisö pitää kuuroutta edelleen tärkeimpänä elementtinä identiteetinmuodostuksessaan. Jatkotutkimuksessa olisikin tärkeää tarkastella edelleen sekä kolonialismin vaikutuksia mutta myös sitä, millaisia dekolonisaatioprosesseja viittomakielisessä yhteisössä on ja miten tätä prosessia olisi mahdollista tukea.

Älkööt tulevat sukupolvet koskaan väsykö puolustamasta kuurojen oikeuksia saada käyttää viittomakieltä jos jälleen kerran tulee aika, jolloin viittomakieltä ei hyväksytä. Aina löytyy ihmisiä joiden on vaikea hyväksyä erilaisuus, vaikea hyväksyä viittomakieli. Jos ympäristö luopuu viittomakielestä se samalla estää kuuroja saavuttamasta ihmisarvoisen elämän, sillä viittomakieli on kuten historia osoittaa, kuurojen henkisen elämän pohja, mahdollisuuksien avartaja ja myös pohja yhteiskunnan edellyttämälle sopeutumiselle. (Kauppinen, *Viittomakieli – kiistelty kieli*. Kuurojen Lehti, 9/1975).

²⁹ Kuurojen Liiton tekemän kyselyn mukaan 66 % oli siltä mieltä, että liiton nimen tulisi pysyä ennallaan. Yhdistysten ja piirien neuvottelupäivät 2010. (ppt). (Kuurojen Liitto, 2010.)

LÄHTEET

Kirjallisuus:

- Alasuutari, P. 1993. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2002. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.
- Hall, S. 2003. Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa Lehtonen, M. & Löytty, O. (toim.) Erilaisuus. Jyväskylä: Gummerus, 85–128.
- Hirn, D. F. 1910; 1911; 1916. De dövstummas åtbördspråk I Finland – Kuuromykkäin viittomakieli Suomessa, I–III. Helsingfors: Finlands Dövstumförbunds Förlag.
- Hirn, J., Wichmann, O., Sundberg, J. & Stadius, J. 1913. Elämäkerrallisia muistiinpanoja K.O. Malmista sekä hänen kirjoitelmiaan ja kirjeitään. Suomennos. Helsinki: Suomen Kuuromykkäinliitto.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2002. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Kirjayhtymä.
- Huddart, D. 2007. Homi K. Bhabha – Missä kulttuuri sijaitsee? Teoksessa Kuortti, M., Lehtonen, M. & Löytty, O. (toim.) Kolonialismin jäljet – Keskustat, Periferiat ja Suomi. Tampere: Gaudeamus, 11–26.
- Jokinen, M. 2000. Kuurojen oma maailma – Kuurous kielenä ja kulttuurina. Teoksessa A. Malm. (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 79–101.
- Jurvainen, M. 2002. Diskurssianalyttinen tutkimus kuurojen ryhmän käyttämistä muutosstrategioista ryhmänsä aseman parantamiseksi. Kuurojen Liitto ry:n julkaisuja 19. Helsinki: Kuurojen Liiton ry:n julkaisuja 19.
- Juva, P. 2006. Taide kuurojen kulttuurin ja kokemusten ilmentäjänä. Taideteollinen korkeakoulu. Taidekasvatuksen laitos. Taidekasvatuksen lopputyö.
- Kakkuri-Knuuttila, M-L & Heinlahti, K. 2006. Mitä on tutkimus? Argumentaatio ja tieteenfilosofia. Helsinki: Gaudeamus.
- Kierimo, U. 1955. Suomen Kuurojen Liitto 1905–1955. Turku: Kuurojen Liitto ry.
- Kiviniemi, K. 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II – näkökulmia aloitettavalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: Gummerus, 68–84.
- Koivisto, H. 2006. Kirkkaita ihanteita, kultatietä – Kuurojen yhteisön johtajien aktiivisuus viittomakielisessä kulttuuritoiminnassa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Kulttuurituotannon koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Koivisto, M. 2007. Visuaalisia näytelmiä, lausuntaa varsinaisella viittomakielellä, visuaalista kerrontaa. Tutkimus Kuurojen valtakunnallisten kulttuuripäivien

kilpailuesityksistä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.
Draamakasvatuksen proseminaarityö.

- Kuokkanen, R. 2007. Saamelaisten ja kolonialismin vaikutukset nykypäivänä. Teoksessa Kuortti, M., Lehtonen, M. & Löytty, O. (toim.) Kolonialismin jäljet – Keskustat, Periferiat ja Suomi. Tampere: Gaudeamus, 142–155.
- Kuortti, J. 2007. Jälkikoloniaalisia käännöksiä. Teoksessa Kuortti, M., Lehtonen, M. & Löytty, O. (toim.) Kolonialismin jäljet – Keskustat, Periferiat ja Suomi. Tampere: Gaudeamus, 11–26.
- Kuurojen Liitto. 1985. David Fredrik Hirn. Teoksessa Kuurojen Liitto 80 vuotta, 1985. Espoo: Kuurojen Liitto ry.
- Ladd, P. 2005. Afterwords. Teoksessa Sutton-Spence, R. 2005. Analysing Sign Language Poetry. Hampshire: Palgrave Macmillan, 225–239.
- Ladd, P. 2003. Understanding Deaf Culture. In Search of Deafhood. Clevedon: Multilingual Matters.
- Malm, C. O. 1913 [1852]. Kuuromykistä, heidän sielullista tilastansa, kielestään ja opettamistavastaan. Teoksessa Hirn, J., Wichmann, O., Sundberg, J. & Stadius, J. (toim.) Elämäkerrallisia muistiinpanoja K.O. Malmista sekä hänen kirjoitelmiaan ja kirjeitään. Suomennos. Helsinki: Suomen Kuuromykkäinliitto.
- Morton, S. 2007. Gayatri Chakravorty Spivak – Kolonialismi, jälkikolonialismi ja kirjalliset tekstit. Teoksessa Kuortti, M., Lehtonen, M. & Löytty, O. (toim.) Kolonialismin jäljet – Keskustat, Periferiat ja Suomi. Tampere: Gaudeamus Oy, 39–61.
- Nieminen, R. 1985. Kuurojen kulttuuri. Teoksessa Kuurojen Liitto 80 vuotta. Espoo: Kuurojen Liitto ry. 30–54.
- Peters, C. L. 2000. Deaf American Literature. From Carnival to the Canon. Washington D.C.: Gallaudet University Press.
- Pimiä, P. 1986. Suomi – kuurojen koululaisten toinen kieli. Helsingin yliopisto. Suomen kielen laitos. Pro gradu -tutkielma.
- Rainò, P. 2004. Henkilöviittomien synty ja kehitys suomalaisessa viittomakieliyhteisössä. Deaf Studies in Finland 2. Diss. Helsinki: Kuurojen Liitto.
- Salmi, E. & Laakso, M. 2005. Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia. Helsinki: Kuurojen Liitto ry.
- Savisaari, E. & Vanne, A. 1979. Viittomakieli. Johdatus kielen olemukseen ja käyttöön: Helsinki: Gaudeamus.
- Savolainen, L. 2000. Viittomakielten erilaiset muistiinmerkitsemistavat. Teoksessa A. Malm. (toim.) Viittomakieliset Suomessa. Helsinki: Finn Lectura, 189–200.

- Sutton-Spence, R. 2005. *Analysing Sign Language Poetry*. Hampshire: Palgrave Macmillan
- Takala, M. 1982. Havaintoja kuulovammaisen lapsen kirjoittamasta suomen kielestä: virheistä ja niiden syistä. Helsingin yliopisto. Pro gradu -tutkielma.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Jyväskylä: Gummerus.
- Wallvik, B. 2001. *Viitotulla tiellä*. Helsinki: Finn Lectura.
- Wallvik, B. 2000. Yhdistystoiminnan synty. Teoksessa A. Malm. (toim.). *Viittomakieliset Suomessa*. Helsinki: Finn Lectura. 48–60.
- Österberg, O. 1994 [1916]. *Teckenspråket med rikt illustrerad ordbok över det av sveriges dövstumma använda åtbordsspråket*. Näköispainos. Örebro: SIH Läromedel.

Aikakausilehdet:

- Kulti maaliskuu/2001.
- Kuurojen Joulu 1970.
- Kuurojen Joulu 1979.
- Kuurojen Joulu 1980.
- Kuurojen Joulu 1982.
- Kuurojen Lehti 3/1956.
- Kuurojen Lehti 6/1956.
- Kuurojen Lehti 9/1956.
- Kuurojen Lehti 12/1956.
- Kuurojen Lehti 2/1957.
- Kuurojen Lehti 4/1957.
- Kuurojen Lehti 6/1958.
- Kuurojen Lehti 7–8/1958.
- Kuurojen Lehti 10/1958.
- Kuurojen Lehti 1/1959.
- Kuurojen Lehti 2/1959.
- Kuurojen Lehti 2/1961.

Kuurojen Lehti 5/1962.
Kuurojen Lehti 12/1962.
Kuurojen Lehti 2/1963.
Kuurojen Lehti 12/1964.
Kuurojen Lehti 1/1965.
Kuurojen Lehti 5/1966.
Kuurojen Lehti 5/1967.
Kuurojen Lehti 5/1969.
Kuurojen Lehti 7/1969.
Kuurojen Lehti 1/1971.
Kuurojen Lehti 2/1971.
Kuurojen Lehti 3/1971.
Kuurojen Lehti 4/1971.
Kuurojen Lehti 1/1974.
Kuurojen Lehti elokuu/1974.
Kuurojen Lehti 11/1974.
Kuurojen Lehti 9/1975.
Kuurojen Lehti 11/1975.
Kuurojen Lehti 9/1978.
Kuurojen Lehti 3/1979.
Kuurojen Lehti 6–7/1979.
Kuurojen Lehti 9/1979.
Kuurojen Lehti 2/1980.
Kuurojen Lehti 6/1980.
Kuurojen Lehti 11/1982.
Kuurojen Lehti 11–12/1984.
Kuurojen Lehti 13–14/1984.
Kuurojen Lehti 15–16/1984.

Kuurojen Lehti 7/1989.
Kuurojen Lehti 11/1989.
Kuurojen Lehti 6 –7/1991.
Kuurojen Lehti 11/1992.
Kuurojen Lehti 4/1999.
Kuurojen Lehti 4/2001.
Kuurojen Lehti 4/2002.
Kuurojen Lehti 4/2005.
Kuuromykkäinlehti 8/1920.
Kuurojen Viesti 1/1959.
Kuurojen Viesti 1961.
Tidskrift för dövstumma no. 16, 1898.

Muut tiedonlähteet:

Muistiinpanot Rainò, P:n vierailuluennosta viittomakielinen kirjallisuus –kurssilla.
Jyväskylän yliopisto, syksy 2005.

Muistiinpanot Jokinen, M:n luennosta kuurotietoisuuskurssilla. Helsinki 6.11.2009

Kuurojen Liiton hallitus 2007. Pöytäkirja 2/07 liite 27 (21.4.2007)

Kuurojen Liitto. 2010 Yhdistyshuone. Viitattu 24.2.2010. <http://www.kl-deaf.fi/yhdistyshuone>

LIITEET

Liite 1

Kulttuuripäivät 1956–1964

kilpailulajit / paikkakunt.	lausunta ³⁰	kerronta	esitelmä	tanhu	näytelmä	puhe	humori	esityksiä yhteensä
Helsinki 1956	14	7	3	5				29
Turku 1958	19	7	7	8	5			46
Tampere 1960	20	6	7	6	4			43
Jyväskylä 1962	A9/B10	6	5	5	4	5	4	48
Helsinki 1964	M3/A6/B14	A2/B4	3	7	2	4	4	49
esityksiä yhteensä	95	32	25	31	15	9	8	215

Kulttuuripäivät 1967–1976

kilpailu / paikkak.	lausunt	kerront	visuaal. kerr	esitelm	tanhu	näytel	puhe	humor	pantom	kuoro	esityks. yht.
Turku 1967	M3/A7/B13	A3/B12		6	6	4	4	8			66
Seinäjo ki 1969	M1/A5/B17	A4/B8		8	7	4	5	8	8		75
Tampere 1971	M3/A3/B10	6	6	4	5	2	5	6	4	3	57
Jyväsk 1973	A3/B5/5	8	6		4	3		8	5	5	52
Vaasa 1976	6	4	4		5	2		5	5	4	35
esityks. yht.	81	45	16	18	27	15	14	35	22	12	285

³⁰ A= A-sarja, edellisten kulttuuripäivien runonlausuntakilpailun 10 parhaan joukossa olleet sekä mahdolliset halukkaat, B= B-sarja kaikki muut paitsi edellä mainitut, M= mestarisarja, 1–3 sijan palkinnon A-sarjassa saaneet.

Kulttuuripäivät 1978–1986

kilpail / paikk.	laus	laus varsvk. ³¹	kerron	visuaa. kerr. ³²	tanhu	näytel.	visuaa. näyt. ³³	huumo	panto	kuoro	liik.	esity. yht.
Pori 1978	5		4	3	4	3	5	4	12	4		44
Helsin 1980	14	6	7	7	7	2	10	8	16	8		85
Kouvo 1982	26	3	7		9	8	12	6	16	8		95
Kuopi 1984	17		10		6	7	14		17	14	6	91
Oulu 1986	16		11		7	7	18		6	12	7	84
esityk yht.	78	9	39	10	33	27	59	18	67	46	13	399

Kulttuuripäivät 1989–1997

kilpail / paikk.	laus.	kerron	tanhu	näytel.	sketsi	panto	kuoro	liikunta	tanssi	iskelm.	vap. muot.	esity. yht.
Lahti 1989	12	4	3	7	15	10	5	4		3		63
Vaasa 1991	8	7	2	8	10	4	7	4		6		56
Turku 1993	11	7	4	8	12	7	11	2		5	4	72
Joensu 1995	8	5	2	6	6	3	3	3	3	2		41
Rovan 1997	9	8	3	4	6	2	4	3	ks. liik. ³⁴	2	7	
esityk yht.	48	31	14	34	49	26	30	16	3	18	11	330

Kulttuuripäivät 1999–2006

kilpailulajit / paikkakunta	lausunta	kerrota	tanhu	näytelmä	sketsi	pantomii	viittomakuro	tanssi	vap. muot.	Extempor	huumori	esityksiä yhteensä
Espoo 1999	8	4	3	7	8	2	4	2	6	2	1	45
Lappeenranta 2001	10 ³⁵	6	4	7	7	2	5	4	9		2	41
Kuopio 2003	6	3	4	7	7	2	5	4	9	5		52
Helsinki 2006 ³⁶	6	8			12	3	7	5	7			48
esityksiä yhteensä	30	21	9	20	30	10	20	15	23	7	3	188

³¹ Tunnetaan myös visuaalisena runona.

³² Tunnetaan myös kerrontana varsinaisella viittomakielellä

³³ Visuaalinen näytelmä, tunnetaan sketsinä 1980-luvusta eteenpäin.

³⁴ Rovaniemellä oli sarja, liikunta-/tanssiesitys.

³⁵ Lappeenrannassa runot jaettu Visuaaliseen ja perinteiseen runoesitykseen.

³⁶ Helsingissä tanhu ja näytelmät liitettiin vapaamuotoisiin esityksiin vähäisen osallistujamäärän takia.

Liite 2

Lauri Pohjanpää, Soihdunkantajat

Me viemme valon soihtua kautt' aikakausien.
Vuossatain takaa tiemme käy ja vuosituhanteen.

Käy tiemme poikki rotkojen ja nousee kukkulat.
Kun uuvumme, vie soihtua taas uudet kantajat.

Käy käsi uusi soihtuhun, kun toiselta se jää.
Me valkaisemme elämää ja aikain hämärää.

Vuossatain takaa jokainen kuin veli meille on,
ken käypi soihdunvartehen ja valon saattohon.

Me viemme valon soihtua päin päivää tulevaa,
siks kunnes valonhekkuhun on kirkastuva maa.

Saa muisto meistä hukkaa kuin pisar merehen.
Ah valon valta yksinään on yli kaikkien!

Saa meidät niellä pimeys, saa kuolo yllättää,
kuin liekehtivä soihtu vain, kun valo, valo jää!

Kaarlo Sarkia, Vanha Laulu

Se vanha laulu mennyt
taas iltaan hiljaa soi..
Sen kauniin sävelen nyt
mi kumma korvaan toi?
Kuin muinoin kuulen sen nyt,
niin selvään kuulen sen nyt –
se nauraa, vaikeroi..

On siinä talven lunta
ja pirtin hämärää
ja illan puoliunta
ja rukin pyörintää
ja lapsen halveksunta,
valoisa valtakunta,
säveltä säilyttää.

Sen luulin lakastuneen
ja kuolleen yksinään.
Nyt soinnut unhoittuneen
helähtää elämään,
soi vielä talven uneen,
soi illan valve-uneen
suloista säveltään...

On tuvan ruutu jäinen,
sen läpi kuultaa kuu...
On pirtti hämäräinen,
hyräilee äidin suu,
lyö tahdit yksinäinen,
säestää tähtipäinen
se pihan pihlapuu...

Lie laulu aina soinnut
etäällä jossakin,
iloinnut, vaikeroinnut, -
sen luota loittonin,
en kuulla sitä voinut...
Lien kaukaa haparoinnut
tien pitkän takaisin...

Tään hämyyn talviehtoon
soi äänes, äiti, taas...
Mun nukutat taas kehtoon,
taas uinun tuudintaas...
Saa kevät, riennän lehtoon,
kun kevät saa, käyn lehtoon,
tuon vuokot ikkunaas